

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «Фактори та резерви зростання прибутку підприємства
(на матеріалах селянського (фермерського) господарства
«Урожай»)»

Виконала: здобувач першого рівня вищої
освіти, групи 401ЕП

Спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність»

Федорцова Н.Ю.

Керівник: Васюта В.Б.

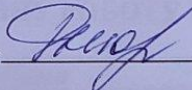
Рецензент: *Титаренко Л.М.*

Полтава – 2022 р.

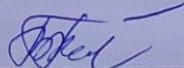
Консультанти:

з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорона праці)

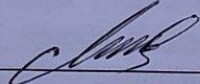
15 . 05 . 2022 р. Валявський С.М.

Здобувач 15 . 06 . 2022 р. Федорцова Н.Ю

Керівник роботи 16 . 06 . 2022 р. Васюта В.Б.

Нормоконтроль 16 . 06 . 2022 р. Васюта В.Б.

Допустити до захисту

Завідувачка кафедри 16 . 06 . 2022 р. М.Б. Чижевська

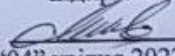
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу
Рівень вищої освіти «бакалавр»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу

 М.Б. Чижівська
"04" квітня 2022 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Федорцова Наталія Юріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи Фактори та резерви зростання прибутку підприємства (на матеріалах селянського (фермерського) господарства «Урожай»)

Рівень роботи Васюта В.Б., к.т.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом закладу вищої освіти від "01" квітня 2022 року № 156фа
Строк подання здобувачем роботи 13.06.2022 р.

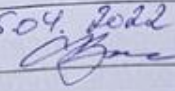
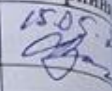
Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність підприємства

Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно зробити) Розділ 1. Теоретичні та методичні засади формування та підвищення прибутку підприємства Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика господарської діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай». Розділ 3. Розроблення заходів щодо підвищення прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай»

Перелік графічного матеріалу:

Інформативний матеріал у кількості 21 аркуш представлений у додатку Г

6. Консультанти розділів роботи

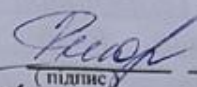
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Валявський С.М., к.е.н., доцент	30.04.2022 	15.05.2022

7. Дата видачі завдання 04.04.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1	Теоретична частина	04.04–24.04.2022	
2	Аналітична частина	25.04–15.05.2022	
3	Проектна частина. Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	16.05–05.06.2022	
4	Рецензування та підготовка до захисту	06.06–12.06.2022	
5	Захист випускної роботи бакалавра	20.06–26.06.2022	

Здобувач

(підпис)

Федорцова Н.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Васюта В.Б.
(прізвище та ініціали)

Примітки:

55. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом кафедри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
56. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою (цикловою комісією).
57. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

РЕФЕРАТ

Федорцова Н.Ю. Фактори та резерви зростання прибутку підприємства (на матеріалах селянського (фермерського) господарства «Урожай»). Машинопис. Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття першого рівня вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022.

Робота містить 182 сторінок, 15 таблиць, 51 рисунок, 80 найменувань використаної літератури, 4 додатки.

Об'єктом дослідження є прибуток та господарська діяльність селянського (фермерського) господарства «Урожай».

Предметом дослідження є фактори та резерви зростання прибутку підприємства. Основна мета даної роботи полягає у розробленні заходів щодо підвищення прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай».

Відповідно до поставленої мети у роботі було вирішено наступні завдання: розглянуто теоретичні та методичні засади формування та підвищення прибутку підприємства; з'ясовано економічну сутність прибутку та джерел його формування; розглянуто класифікацію факторів та резервів зростання та методичні підходи до аналізу прибутку підприємства; проаналізовано стан та перспективи розвитку аграрного бізнесу в Україні; розглянуто організаційно-правові основи діяльності підприємства; здійснено аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай», стан охорони праці на підприємстві. Аналіз прибутковості підприємства та виявлення факторів та резервів зростання прибутку селянського господарства дозволило розробити та запропонувати для впровадження основні заходи щодо його підвищення.

Ключові слова: прибуток, дохід, фінансовий результат, джерела формування прибутку, фактори зростання, резерви зростання.

ABSTRACT

Fedortsova N.Yu. Factors and reserves for the growth of the company's profit (based on the materials of the peasant (farm) economy "Harvest"). Typescript. Bachelor's qualification work for obtaining the first level of higher education in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" - National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2022.

The work contains 182 pages, 15 tables, 51 figures, 80 titles of used literature, 4 annexes.

The object of the study is the profit and economic activity of the peasant (farm) economy "Harvest". The subject of the study is the factors and reserves of growth in the profits of the enterprise. The main goal of this work is to develop measures to increase the profits of the peasant (farm) economy "Harvest".

According to the goal set, the following tasks were solved in the work: the theoretical and methodological foundations for the formation and increase of the enterprise's profit were considered; the economic essence of profit and sources of its formation is clarified; the classifications of growth factors and reserves and methodological approaches to the analysis of enterprise profits are considered; analyzed the state and prospects for the development of agricultural business in Ukraine; the organizational and legal foundations of the enterprise's activities are considered; the analysis of the main economic and financial indicators of the activity of the peasant (farm) economy "Harvest", the state of labor protection at the enterprise was carried out.

An analysis of the profitability of the enterprise and the identification of factors and reserves for the growth of profits of the peasant economy made it possible to develop and propose for implementation the main measures to increase it.

Key words: profit, income, financial result, sources of profit formation, growth factors, growth reserves.

ЗМІСТ

Вступ	8
Розділ 1. Теоретичні та методичні засади формування та підвищення прибутку підприємства.....	10
1.1. Економічна сутність прибутку та джерела його формування.....	10
1.2. Класифікація факторів та резервів зростання прибутку підприємства.....	26
1.3. Методичні підходи до аналізу прибутку підприємства.....	29
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика господарської діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай».....	37
2.1. Стан та перспективи розвитку аграрного бізнесу в Україні.....	37
2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства.....	42
2.3. Аналіз економічних та фінансових показників діяльності підприємства.....	54
2.4. Стан охорони праці на підприємстві.....	62
Розділ 3. Розроблення заходів щодо підвищення прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай».....	73
3.1. Аналіз прибутковості підприємства.....	73
3.2. Фактори та резерви зростання прибутку селянського господарства.....	84
Висновки та пропозиції.....	91
Глосарій.....	96
Список використаних джерел.....	101
Додаток А. Фінансова та статистична звітність за 2018 рік	109
Додаток Б. Фінансова та статистична звітність за 2019 рік	117
Додаток В. Фінансова та статистична звітність за 2020 рік	136
Додаток Г. Ілюстративний матеріал	161

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Для розвитку економіки будь-якої країни прибутковість підприємств має велике значення. Прибуток виступає стимулом активізації господарської діяльності суб'єктів господарювання, забезпечує інтереси держави. Прибуток є узагальнюючим показником ефективності діяльності підприємства.

У процесі формування прибутку, на нього впливають різні фактори. Оцінювання прибутковості аграрних підприємств є важливим з точки зору пошуку джерел фінансування. Важливим етапом є аналіз факторів впливу на розмір прибутку для складання перспектив на майбутнє.

Підвищення якості продукції, товарів, робіт, послуг є основним фактором у формуванні величини прибутку, так як залежить від попиту на товари та послуги, які пропонує підприємство.

Постійний пошук резервів зростання прибутку за окремими видами діяльності із врахуванням наявних слабких та сильних сторін підприємства забезпечить йому у подальшому збільшення чистого прибутку.

Будь-який суб'єкт господарювання зацікавлений у стабільній роботі підприємства, його розвитку, прибутковості, а це можливо лише із отриманням прибутку та ефективним його використанням. Саме тому аналіз формування, розподілу та використання прибутку підприємства є важливим.

Саме тому обрана тема кваліфікаційної роботи бакалавра є актуальною у сучасних умовах господарювання.

Мета і завдання дослідження. Основна мета даної роботи полягає у розробленні заходів щодо підвищення прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай».

Об'єктом дослідження є прибуток та господарська діяльність селянського (фермерського) господарства «Урожай».

Предметом дослідження є фактори та резерви зростання прибутку. Відповідно до поставленої мети у роботі необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути теоретичні та методичні засади формування та підвищення прибутку підприємства;
- з'ясувати економічну сутність прибутку та джерела його формування;
- розглянути класифікацію факторів та резервів зростання;
- вивчити існуючі методичні підходи до аналізу прибутку підприємства;
- проаналізувати стан та перспективи розвитку аграрного бізнесу в Україні;
- розглянути організаційно-правові основи діяльності підприємства;
- здійснити аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай»;
- проаналізувати стан охорони праці на підприємстві;
- здійснити аналіз прибутковості підприємства та виявити фактори та резерви зростання прибутку селянського господарства
- розробити та запропонувати для впровадження основні заходи щодо його підвищення.

Дослідження, проведені в даній роботі, висновки та пропозиції, ґрунтуються на практичному аналізі роботи селянського (фермерського) господарства «Урожай» і можуть бути запропоновані для впровадження на даному підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність прибутку та джерела його формування

Для розвитку економіки будь-якої країни прибутковість підприємств має велике значення. Прибуток виступає стимулом активізації господарської діяльності суб'єктів господарювання, забезпечує інтереси держави. Прибуток є узагальнюючим показником ефективності діяльності підприємства [28,29].

Прибуток – один з основних показників діяльності підприємства. Збільшення його розміру є однією з головних задач більшості вітчизняних підприємств. Саме тому прибуток є об'єктом управління та джерелом розвитку підприємства.

На думку американського економіста Ф. Найта, на відміну від інших понять та термінів поняття «прибуток» використовується у величезній кількості значень [17].

Прибуток вважається однією з найбільш неоднозначних категорій, оскільки різні сфери інтересів, які він відображає, ускладнюють визначення цього поняття. Прибуток може розглядатися як дохід для акціонера, заробітна плата для робочої сили, орендна плата для власника, відсотки для кредитора і т.д.

Дослідження поняття прибутку та його економічної суті бере початок в XVII ст. Протягом довгого часу вчені з економічної теорії досліджували сутність поняття «прибуток» та різні його визначення [8, 60].

У науковій літературі одні автори розглядають прибуток з точки зору заробітної плати, відсотків і ренти; інші стверджують, що це відсотки на капітал. У літературі епохи марксизму прибуток розглядається як

перетворена форма доданої вартості, створеної за рахунок агентської роботи. У Сполучених Штатах та інших країнах з розвинутою економікою існує поширене уявлення про те, що прибуток – це нагорода за підприємницькі навички. У цьому випадку, на думку більшості авторів, основним джерелом доходу є капітал [57].

Аналіз існуючих трактувань поняття «прибуток» в економічній літературі показує, що на даний час не існує єдиної точки зору для визначення даної економічної категорії. У таблиці 1.1 наведено порівняльний аналіз підходів вчених до визначення категорії «прибуток».

Таблиця 1.1 – Порівняльний аналіз визначень категорії «прибуток»

Автор, джерело	Сутність трактування поняття «прибуток»
Господарський Кодекс України	«...показник фінансових результатів господарської діяльності підприємства, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань»
Г.М. Азаренкова	«...становить різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво та реалізацію продукції»
І.А. Бланк	Мірило фінансового здоров'я підприємства, характеристика Рентабельності вкладення коштів в активиконкретного підприємства
В.В. Буряковський	«...грошовий вираз основної частини грошових збережень, створених підприємством будь-якої форми власності»
А. В. Гречко	«...фінансова категорія, яка показує позитивний фінансовий результат, характеризує ефективність виробництва, свідчить про обсяг і якість виготовленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості»
І.Ю. Єпіфанова	«...фінансова вигода підприємства, яка отримується у випадку перевищення виручки від підприємницької діяльності над витратами і податки, пов'язані з підтриманням даної діяльності»
Ж.М. Жигалкевич	«...ключовий показник ефективної діяльності підприємства у ринковій економіці, а також показник високої конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості»
Т.Ю. Власенко	«...дохід, який залишається після сплати всіх витрат»
С.В. Мочерний	«...перетворена, похідна форма додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу і витратами капіталу на її виробництво»
С.Є. Николишин	«...один з головних економічних показників діяльності підприємства, який характеризує ефективність виробничої, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності»
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	«...сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати»

Іноді поняття «прибутку» ототожнюють з поняттям «доходу». Але треба знати, що «дохід» ширше поняття «прибуток». Дохід переважно використовується на загальноекономічному та побутовому рівнях.

Дохід – це загальна сума грошових надходжень підприємства від реалізованої продукції, виконаних робіт або послуг. В той час як прибуток підприємства є складовою частиною доходу, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Він характеризує перевищення надходжень над витратами підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що у сучасній науковій літературі різняться погляди щодо сутності поняття «прибуток». Більшість науковців, серед яких Г.М. Азаренкова, А.Я. Кузнєцова, І.Ю. Єпіфанова, Т.Ю. Власенко визначають прибуток як різниця між валовим доходом і валовими витратами [12,28].

Ж.М. Жигалкевич, А.В. Гречко, С.Є. Николишин трактують дане поняття як один із найважливіших показників фінансових результатів господарської діяльності підприємства, який характеризує ефективність його діяльності [20, 30,57].

Покриваючи виробничі, матеріальні і соціальні потреби за рахунок прибутку, підприємство має забезпечувати оптимальне співвідношення між накопиченням і споживанням. Цим самим воно повинно урахувувати умови ринкової кон'юнктури і разом з тим стимулювати працівників підприємства до підвищення продуктивності праці.

Під прибутком слід розуміти найважливішу економічну категорію, яка характеризує позитивний фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання, сформований в результаті перевищення доходів від різних видів діяльності над витратами, що несе суб'єкт господарювання, організовуючи свою діяльність; основу формування резервів розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, дотримання вимог власників, а також наповнювання державних бюджетів.

Отже, прибуток – основний показник, який відображає фінансові результати діяльності підприємства, і є головним фінансовим джерелом розвитку підприємства. Одним з головних питань економіки та фінансів є визначення фінансового результату підприємства. Прибуток є головною рушійною силою економічних процесів і основною метою функціонування підприємства. Це джерело не лише внутрішніх потреб підприємства, а й джерело бюджетних ресурсів держави.

Економічна сутність прибутку розкривається в його функціях (рис. 1.1).

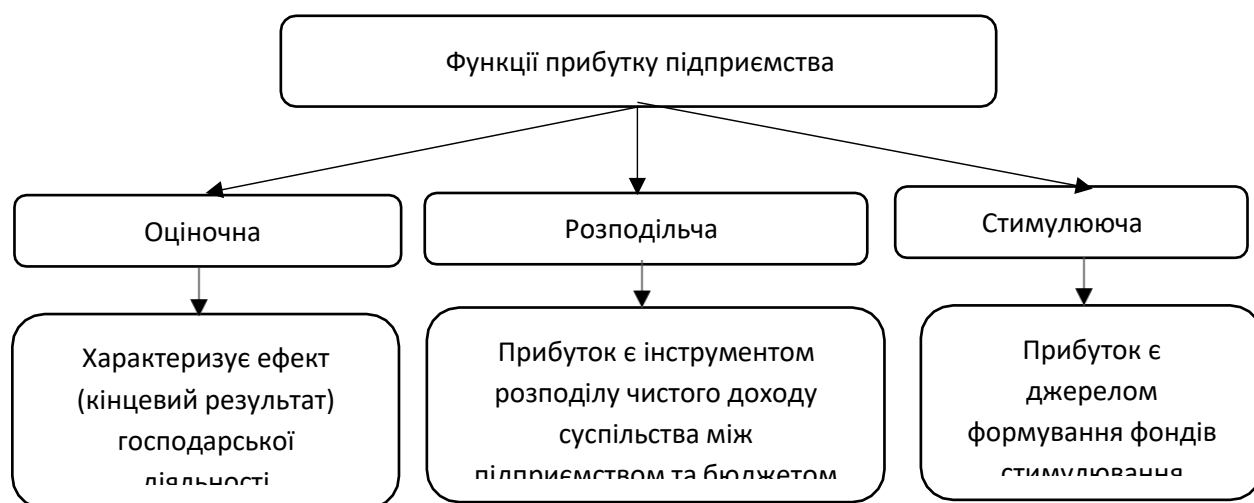

Рисунок 1.1 – Функції прибутку підприємства [33]

Оціночна функція проявляється при визначенні ефекту від господарської діяльності. Використання цієї функції цілком можливо лише в умовах ринкової економіки, яка передбачає свободу ціноутворення, вибору постачальника та споживача.

Значення розподільної функції прибутку полягає в тому, що прибуток використовується як інструмент розподілу чистого доходу суспільства на частину, яка накопичується в бюджетах різних рівнів і залишається у розпорядженні підприємства.

Прояв стимулюючої функції у тому, що прибуток, а саме його частина «чистий прибуток», є джерелом різноманітних стимулюючих фондів (рис.1.2).

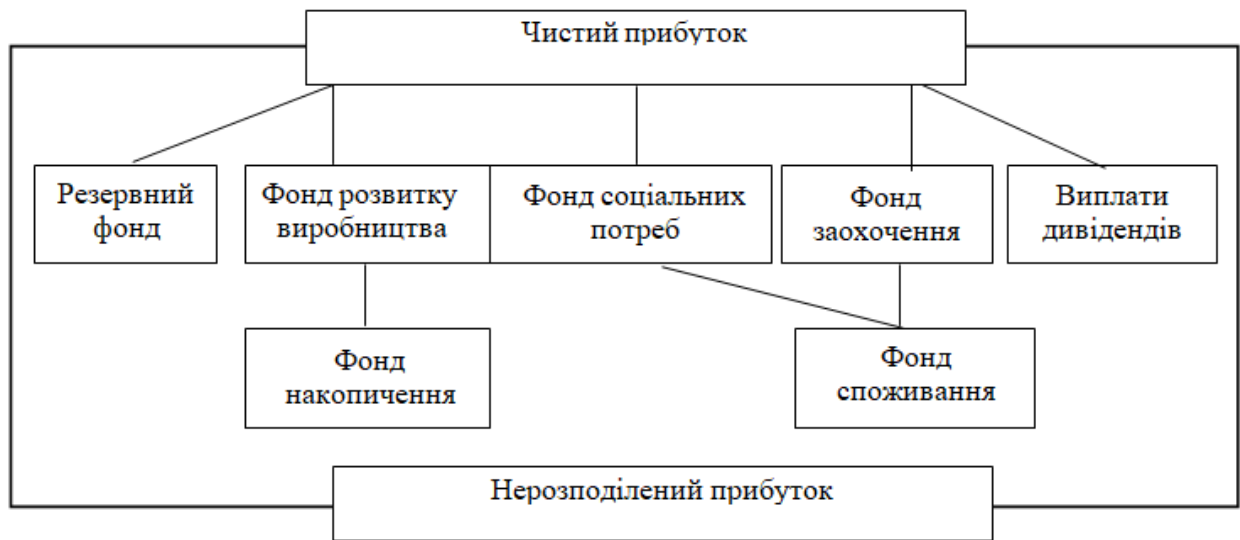

Рисунок 1.2 – Стимулююча функція прибутку підприємства [33]

Чистий прибуток – це саме той вид прибутку, що показує ефективність господарської діяльності підприємства в цілому. Це те, заради чого бізнес функціонує. Якщо чистий прибуток має позитивне значення, то діяльність прибуткова, а значить всі витрати на її здійснення не лише окупаються, а і залишається певна сума коштів, яка може бути направлена на розвиток підприємства. Від’ємне значення цього показника свідчить про збиткову діяльність і необхідність розробки заходів щодо покращення результатів діяльності підприємства.

Прибуток виступає головним джерелом фінансування господарської діяльності, його розширення, оновлення матеріально-технічної бази тощо. Кожен суб’єкт господарювання має за одну з головних цілей – отримання максимального прибутку [51]. Така ціль обумовлена роллю прибутку в сучасному економічному середовищі (рис. 1.3).

Формування прибутку підприємства пов’язано зі здійсненням ним операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Прибуток від операційної діяльності формується в результаті операцій, пов’язаних з

виробництвом або реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, що є основною метою підприємства і забезпечує основну частину його доходу.

Рисунок 1.3 – Роль прибутку в сучасному економічному середовищі [39]

Джерела формування прибутку підприємства в сучасних умовах є одним із найважливіших питань. Дана інформація дозволить проаналізувати фінансовий стан підприємства, а у разі необхідності визначити напрямки його поліпшення [10].

На механізм формування фінансових результатів підприємства суттєвий вплив здійснюють особливості господарської діяльності, а саме, сфера діяльності. Розглянемо джерела формування фінансових результатів підприємств у різних сферах діяльності (рис.1.4).

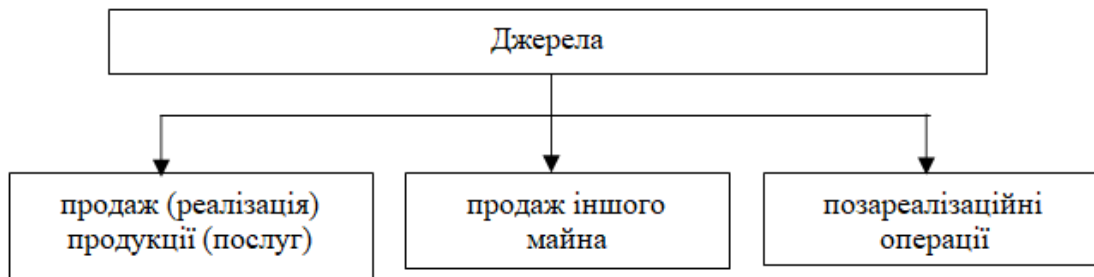

Рисунок 1.4 – Джерела формування загального прибутку підприємства [44]

Отже, сфера діяльності є одним із чинників, які впливають на формування доходів підприємства та піддаються управлінню при ефективному підході.

Основним джерелом формування прибутку виступають результати виробництва та збуту, а також фінансова та інша підприємницька діяльність, що не заборонена законом. Під формуванням прибутку розуміється його створення в процесі господарської діяльності підприємства. Існує два підходи формування прибутку підприємства: бухгалтерський і економічний [45]. Відмінності між даними підходами зображені на рисунку 1.5.

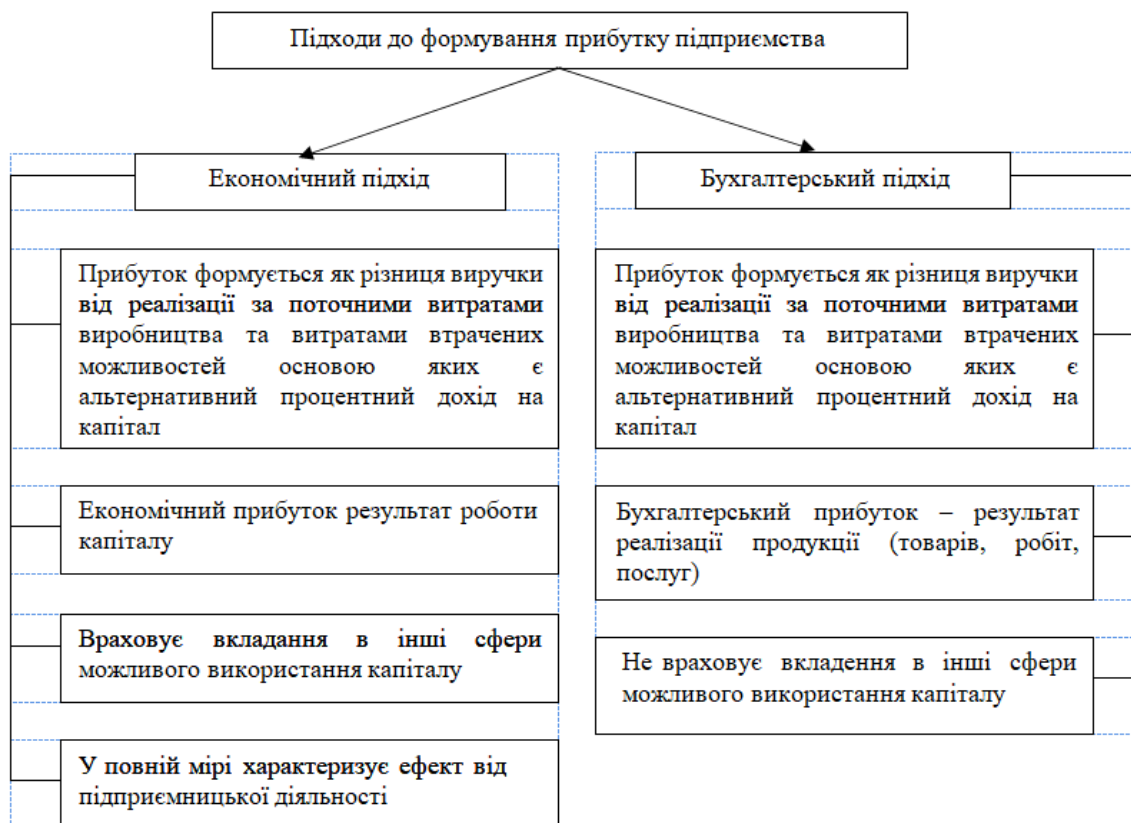

Рисунок 1.5 – Підходи до формування прибутку підприємства [45]

Економічний підхід – формування прибутку відбувається як різниця між виручкою від реалізації та поточними витратами виробництва (реалізації), враховуючі витрати втрачених можливостей, де альтернативний відсотковий дохід на капітал є їх основою (рис. 1.6).

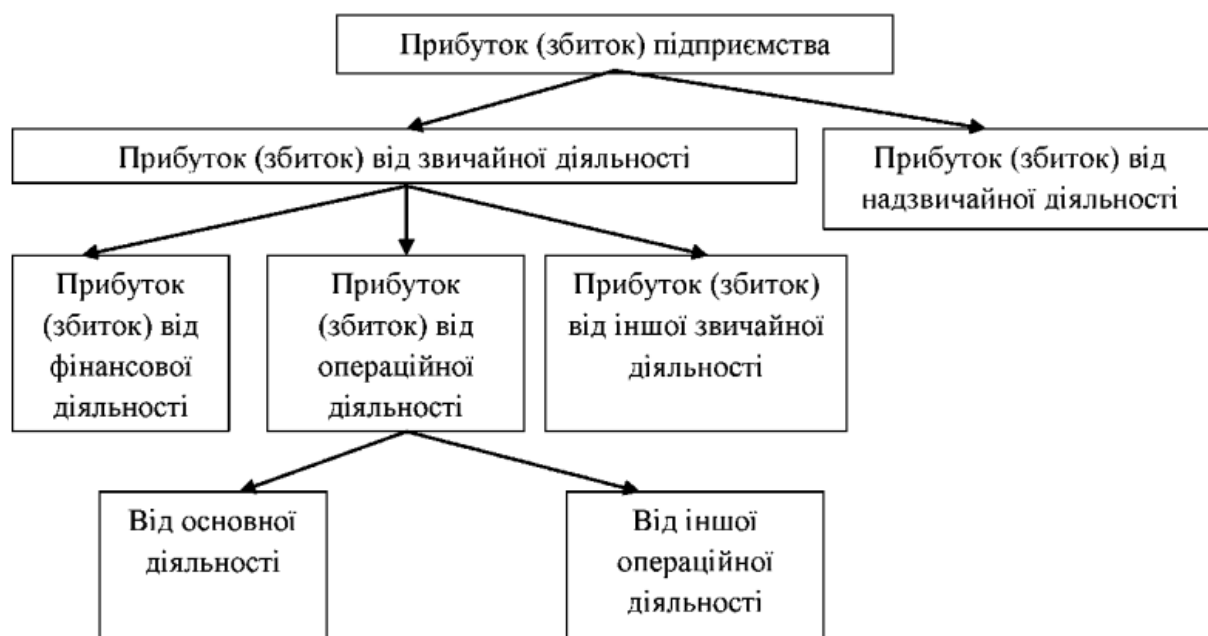

Рисунок 1.6 – Загальна схема формування прибутку підприємства

Бухгалтерський підхід – формування прибутку підприємства, відбувається як різниця між виручкою від реалізації продукції (товарів, послуг) та поточними витратами виробництва [10]. За даними бухгалтерського обліку, схема формування прибутку дещо інша (рис. 1.7).

Прибуток від звичайної діяльності становить близько 95% від загального прибутку, отриманого підприємством. Найбільша частка прибутку від звичайної діяльності припадає на прибуток від операційної діяльності підприємства – реалізація продукції, робіт, послуг.

Прибуток від іншої операційної діяльності складається з прибутку від реалізації оборотних активів – запасів сировини, напівфабрикатів, незавершеного виробництва тощо, продажу іноземної валюти, доходу від

операційної оренди та інших операцій підприємства, які не належать до фінансової або інвестиційної діяльності.

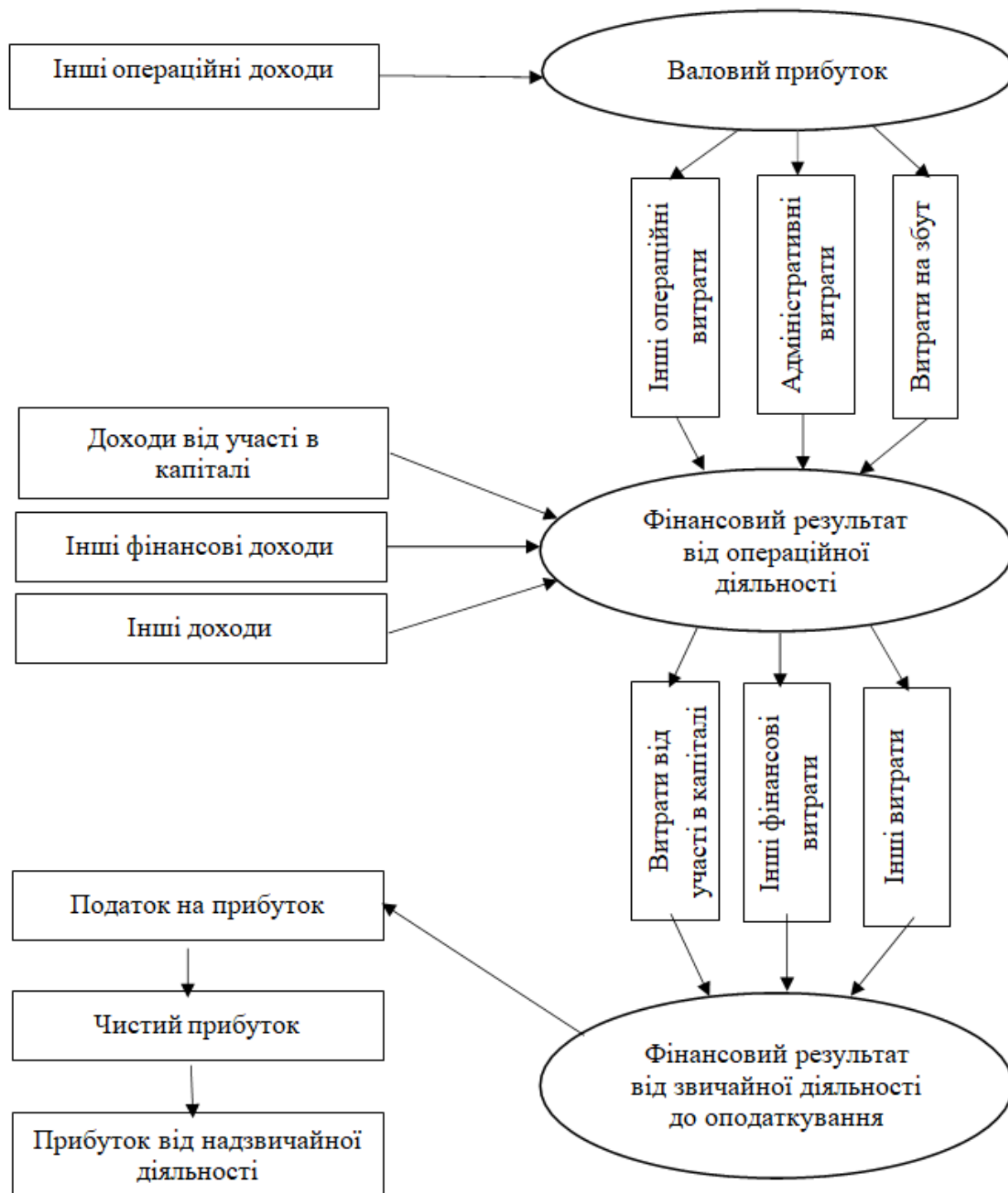

Рисунок 1.7 – Механізм формування прибутку підприємства (бухгалтерський підхід) [18]

На формування прибутку як фінансового показника підприємства, що відбивається в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; розрахунок вартості продукції (робіт, послуг); загальні витрати; визначення прибутку (збитків) від фінансових операцій та іншої діяльності (рис. 1.8).

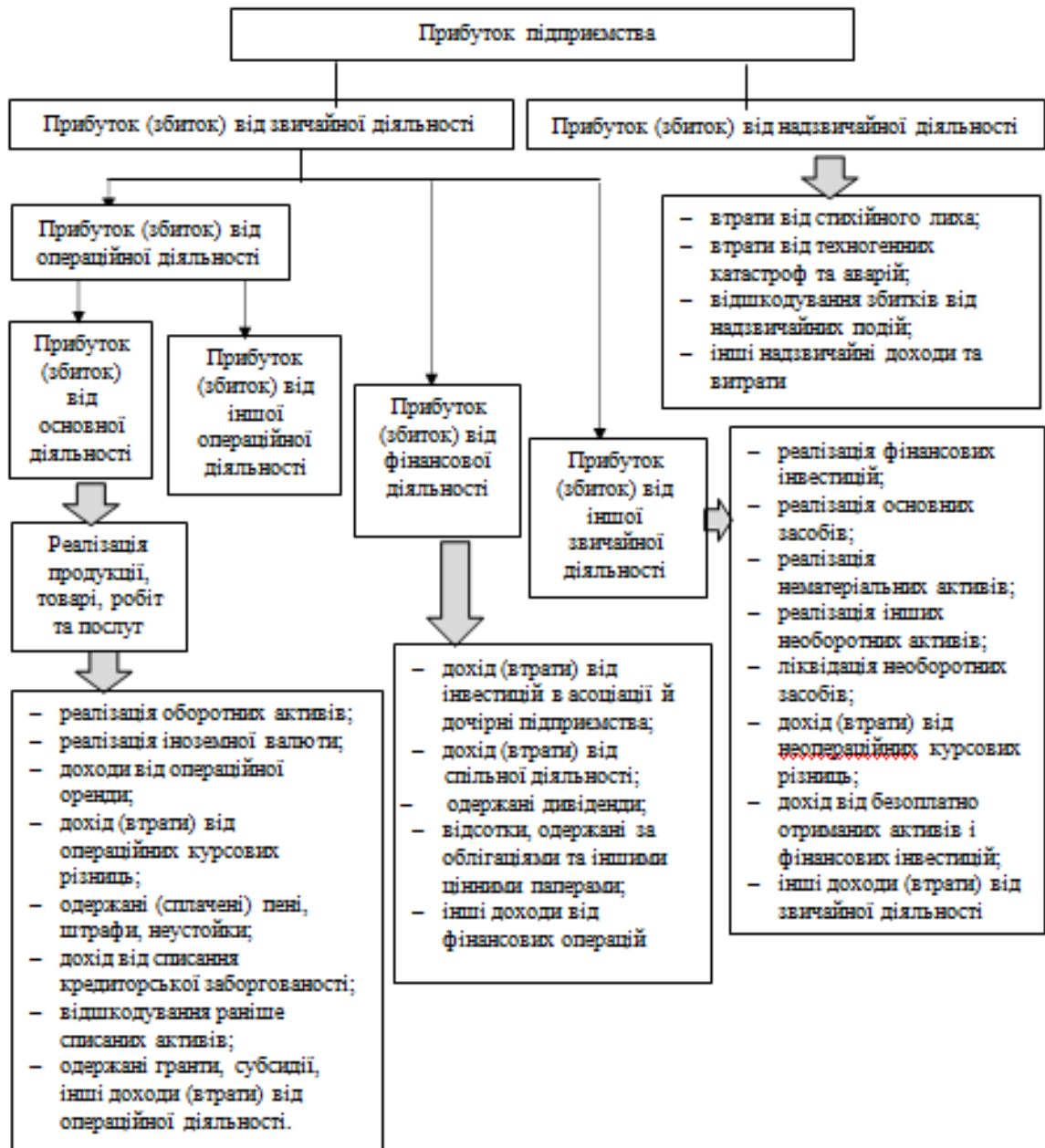

Рисунок 1.8 – Загальна схема формування прибутку підприємства [34]

Розглянемо існуючу на даний момент класифікацію прибутку (рис. 1.9).

Класифікаційна ознака	Вид прибутку
Характер відображення в обліку	Бухгалтерський прибуток
	Економічний прибуток
Характер діяльності підприємства	Прибуток від звичайної діяльності
	Прибуток від надзвичайних подій
Основний вид господарських операцій	Прибуток від реалізації продукції
	Прибуток від позареалізаційних операцій
Основний вид діяльності підприємства	Прибуток від операційної діяльності
	Прибуток від інвестиційної діяльності
	Прибуток від фінансової діяльності
Склад формуючих елементів	Маржинальний прибуток
	Валовий прибуток
	Чистий прибуток
Характер оподаткування	Прибуток, що підлягає оподаткуванню
	Прибуток, що не підлягає оподаткуванню
Характер інфляційної «чистки»	Номінальний прибуток
	Реальний прибуток
Достатність рівня формування	Нормальний прибуток
	Низький прибуток
	Високий прибуток
Період формування	Прибуток попереднього періоду
	Прибуток звітного періоду
	Прибуток планового періоду
Характер використання	Прибуток, що накопичується (капіталізується)
	Прибуток, що використовується (спожитий)
Ступінь використання	Нерозподілений прибуток
	Розподілений прибуток
Підсумковий результат	Позитивний прибуток (збиток)
	Негативний прибуток (збиток)

Рисунок 1.9 – Класифікація прибутку за основними ознаками [16]

Класифікація прибутку – тема для наукових досліджень, що не втратила актуальність і наразі. Класифікація прибутку для потреб бухгалтерського обліку, аналізу та контролю представлено на рисунку 1.10.

Класифікаційна ознака	Види прибутку
За економічним змістом	Підприємницький Глобальний Безгрошовий
За характером відображення в обліку	Бухгалтерський Економічний
За джерелами формування	Від реалізації продукції Від реалізації основних засобів і майна Від позареалізаційних операцій
Залежно від рівня формування	Прибуток групи підприємств Прибуток суб'єкта господарювання, що входить в групу підприємств Прибуток структурного підрозділу (філії, представництва майна Від позареалізаційних операцій
За характером оподаткування	Підлягає оподаткуванню Не підлягає оподаткуванню
За характером витрат	Диференціальний Бухгалтерський
За характером інфляційної очистки	Номінальний Реальний
За характером використання	Накопичуваний Використаний
За періодом формування	Попереднього періоду Звітного періоду Планового періоду
За змістом формуючих елементів	Маржинальний Валовий Чистий
За достатністю рівня формування	Нормальний Низький Високий
За регулярністю формування	Що формується підприємством регулярно «Надзвичайний» прибуток
За ступенем використання	Нерозподілений Розподілений

Рисунок 1.10 – Класифікація прибутку для потреб бухгалтерського обліку, аналізу та контролю [16]

На основі підрахованого прибутку різними способами (визначаємо різні його види) можна провести аналіз роботи підприємства, визначитись із проблемами та перспективами подальшого розвитку. Кожен із видів прибутку показує особливості діяльності компанії.

Маржинальний прибуток дозволяє швидко окупити постійні витрати і використовується для планування виробництва [22]. Він є джерелом покриття всіх постійних витрат підприємства. При розрахунку

маржинального прибутку можна знайти точку беззбитковості: вона показує, які засоби виробництва потрібні, щоб «працювати в 0» і не нести збитків. В процесі виробництва декількох видів продукції аналіз маржинального прибутку дозволяє визначити найбільш вигідні та збиткові позиції. Таким чином, можна зробити акцент на тих видах продукції, які принесуть максимальний дохід підприємству. Розрахунком даного виду прибутку займаються менеджери, фінансові аналітики підприємства або запрошені аудиторії.

Валовий прибуток характеризує ефективність виробничих процесів підприємства. Його отримують за результатами основної діяльності. Відповідно до Господарського Кодексу України [1] валовий прибуток розраховується як різниця між валовими доходами та валовими витратами. За Податковим Кодексом валовий прибуток визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку та суму амортизаційних відрахувань.

Операційний прибуток показує наскільки ефективна операційна діяльність підприємства. Розмір операційного прибутку менше ніж валового, саме за ним можна дізнатися скільки від нього займає процес функціонування підприємства.

Прибуток від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку на прибуток.

Чистий прибуток – це саме той вид прибутку, що показує ефективність господарської діяльності підприємства в цілому. Чистий прибуток підприємства визначається як алгебраїчна сума прибутку від звичайної діяльності, доходів, витрат та податку на прибуток від надзвичайної діяльності [22]. Якщо чистий прибуток має позитивне значення, то діяльність прибуткова, а значить всі витрати на її здійснення не лише окупаються, а і залишається певна сума коштів, яка може бути направлена на розвиток підприємства. Від'ємне значення цього показника свідчить про збиткову

діяльність і необхідність розробки заходів щодо покращення результатів діяльності підприємства.

Чистий прибуток можна використовувати для збільшення маси оборотних коштів підприємства, формування фондів, резервів та для удосконалення виробництва.

Досліджуючи показники прибутку підприємства, слід згадати такі два показники як ЕВІТ та ЕВІТДА, які використовують для оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

ЕВІТ – це прибуток до сплати податків і зобов'язань у вигляді сплати відсотків, якщо підприємство має платити кредиторам щомісяця % за кредитом. По суті це те саме, що й прибуток до оподаткування, якщо у підприємства немає боргів [22].

ЕВІТ часто прирівнюється до операційного прибутку, але це дещо інший показник. ЕВІТ є основою для оцінки бізнесу, для чого необхідно помножити значення ЕВІТ на певний множник – коефіцієнт (процентні витрати). Для малих та середніх підприємств цей коефіцієнт становить приблизно 3-5%. Тобто звичайний бізнес коштує в 3-5 разів більше ЕВІТ.

ЕВІТДА є похідною від ЕВІТ. За розміром ЕВІТРА можна порівнювати ефективність діяльності різних підприємств, що належать одній галузі. Даний показник є цікавим для інвесторів. Цей вид прибутку використовується для оцінки конкурентоздатності бізнесу, для розуміння який результат отримує підприємство від своєї діяльності, не враховуючи змінних витрат, тобто витрат на його обслуговування.

Існують ще декілька систем класифікації прибутку підприємства, що зустрічаються у науковій літературі [16].

Чим нижче виробничі витрати, тим вище прибуток і навпаки. Кількісний прибуток – це різниця між доходом від продажу товарів і загальною вартістю їх виробництва. У ринковій економіці він функціонує як безпосередня мета виробництва на корпоративному рівні. Таким чином, основне завдання будь-якого бізнесу – максимізація прибутку, і в той же час

це провідний, незмінний спосіб підвищення ефективності виробництва, підвищення добробуту і поліпшення соціального клімату в суспільстві.

Прагнення максимізувати прибуток орієнтує виробників на збільшення виробництва товарів, необхідних споживачу, і в той же час на зниження виробничих витрат. З розвитком конкуренції досягається не тільки мета підприємництва, але й задоволення суспільних потреб [23].

Процес управління прибутком підприємства має відбуватися в певній послідовності і забезпечувати реалізацію головної мети та основних задач цього управління. Зміст та задачі управління формуванням прибутку зображено на рисунку 1.11.

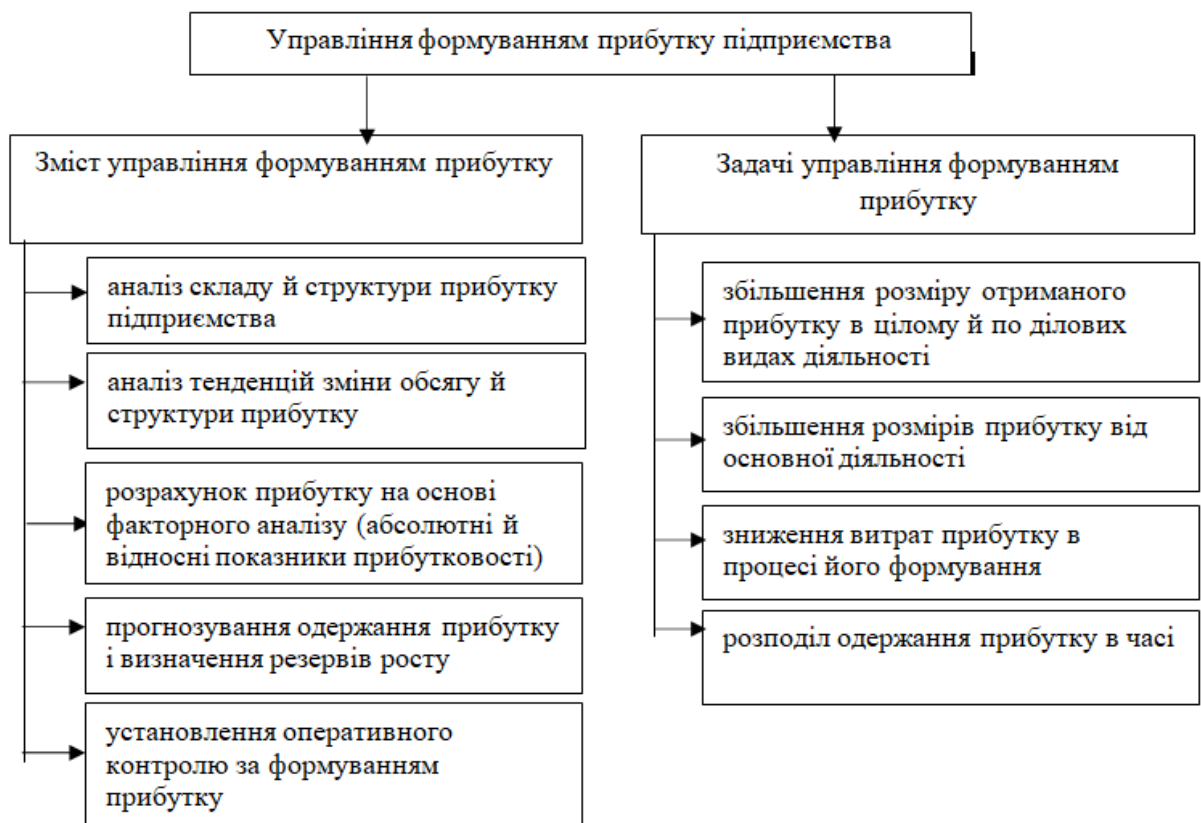

Рисунок 1.11 – Зміст та задачі управління формуванням прибутку [31]

Структурно-логічна схема процесу управління прибутком підприємства, що запропонована І.Л. Кушик та В.П. Мартиненко представлено на рисунку 1.12.

Формування прибутку підприємства складається з трьох етапів [31].

Перший етап – формується валовий прибуток підприємства, шляхом різниці між доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та податком на додану вартість, акцизними зборами, іншими відрахуваннями з доходу та собівартості реалізованої продукції.

Другий етап, валовий прибуток зазнає коригування, витрати віднімаються та додаються доходи від інших видів звичайної діяльності. Величина фінансових результатів від діяльності (прибуток) зменшується на суму податку на прибуток від основної діяльності. До отриманого результату додають надзвичайні доходи та віднімають надзвичайні витрати (якщо такі були), а з надзвичайного прибутку вираховують податок

Третій етап, після проведення всіх розрахунків, залишається чистий прибуток.

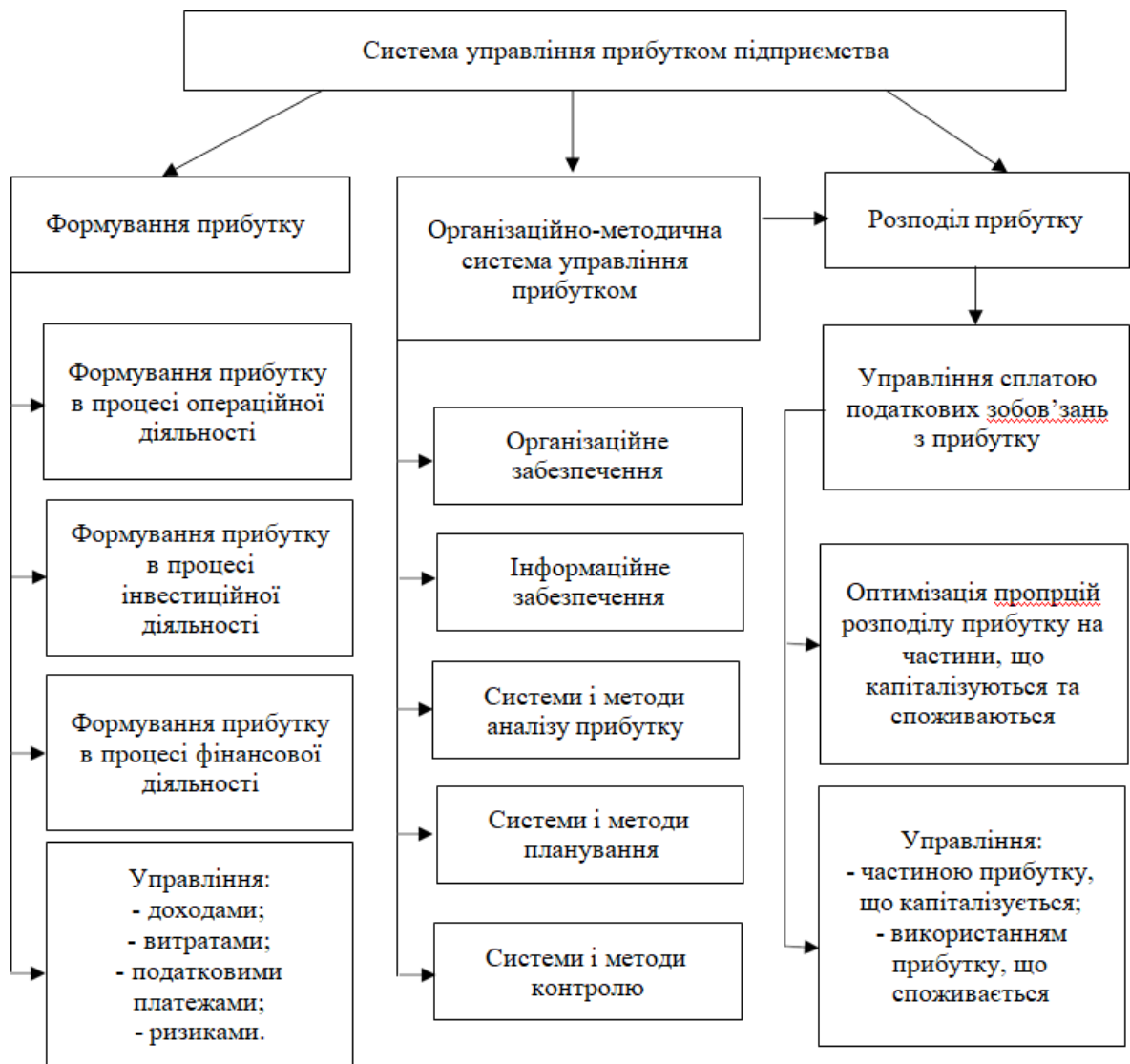

Рисунок 1.12 – Структурно-логічна схема управління прибутком [30]

Процес управління прибутком включає аналіз його складу та структури, виявлення динаміки його обсягу. В управлінні прибутком велике значення має його класифікація.

1.2. Класифікація факторів та резервів зростання прибутку підприємства

У процесі формування прибутку, на нього впливають різні фактори [23]. Класифікація факторів впливу на зміну прибутку підприємства в ринкових умовах представлено на рисунку 1.13.

Рисунок 1.13 – Класифікація факторів впливу на зміну прибутку підприємства в ринкових умовах

Оцінювання прибутковості аграрних підприємств є важливим з точки зору пошуку джерел фінансування [29]. Важливим етапом є аналіз

факторів впливу на розмір прибутку для складання перспектив на майбутнє.

Класифікація факторів впливу на прибуток аграрного підприємства представлено на рисунку 1.14

Рисунок 1.14 – Фактори впливу на прибуток аграрного підприємства.

Зовнішні фактори – це група факторів, якими підприємство управляти не може. Їх вплив треба вміти прогнозувати для уникнення ситуації виникнення збитків або взагалі банкрутства.

Аналіз саме внутрішніх факторів дозволяє підприємству виявляти резерви збільшення розміру прибутку у плановому періоді [48].

Резерв – це кількісна величина. Резерви визначаються при плануванні в результаті аналізу попередніх результатів діяльності.

Важливим напрямком виявлення резервів зростання прибутку є зниження собівартості виробництва та реалізації продукції. Зменшення виробничих витрат найбільш повно відображає економію матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими володіє підприємство. Максимальна

мобілізація резервів виробничих витрат є важливою умовою ефективного функціонування підприємства [48].

Процес виявлення резервів повинен бути постійним. Всі резерви зростання прибутку можна поділити на дві групи:

- тактичні (поелементно)
- стратегічні (комплексні) (рис. 1.15).

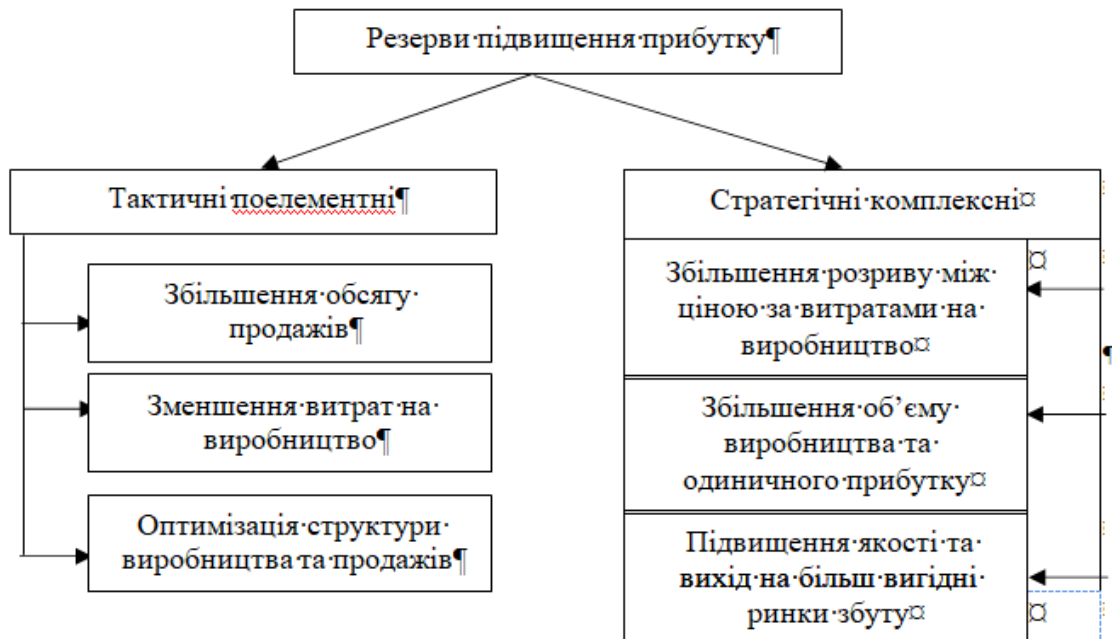

Рисунок 1.15 – Резерви підвищення прибутковості підприємства

Тактичні резерви в основному є по елементними. Сюди входять такі резерви, як збільшення виробництва та реалізації, зменшення виробничих витрат та структурні зміни у виробництві та реалізації. Ці резерви контролюються керівниками вищого та середнього рівня конкретного підприємства і відповідають за здійснення заходів щодо їх реалізації [48].

Комплексні резерви мають стратегічний характер. Їх реалізація пов'язана з перспективами існування підприємства. Кожен комплексний резерв включає кілька елементів, зміна яких має різноспрямований характер: одна частина реалізації покращує кінцевий результат, а інша – погіршує.

Загальна модель збільшення прибутку підприємства, представлена на рис. 1.16.

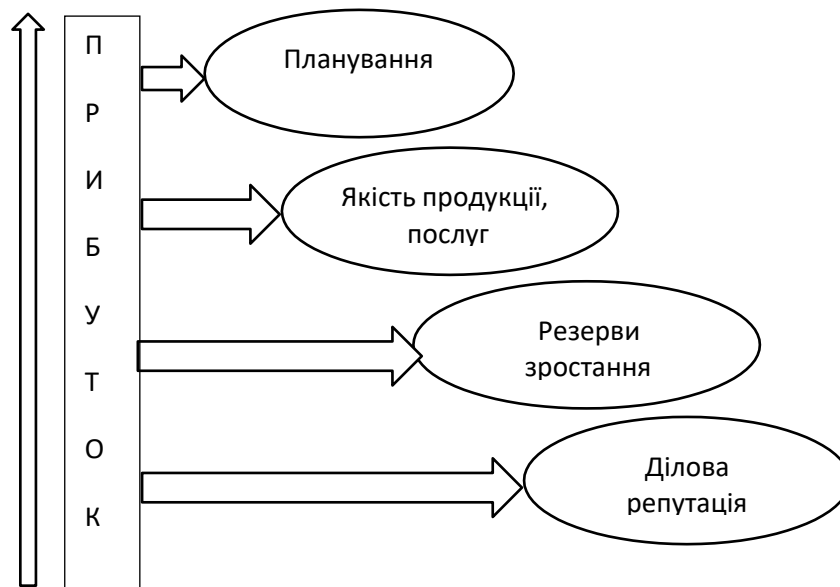

Рисунок 1.16 – Модель підвищення прибутку підприємства [66]

При планування складається план зростання прибутку підприємства.

Підвищення якості продукції, товарів, робіт, послуг є основним фактором у формуванні величини прибутку, так як залежить від попиту на товари та послуги, які пропонує підприємство.

Постійний пошук резервів зростання прибутку за окремими видами діяльності із врахуванням наявних слабких та сильних сторін підприємства забезпечить йому у подальшому збільшення чистого прибутку.

Висока ділова репутація дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток і підвищувати прибутковість. Своєчасний розрахунок з постачальниками, якість та швидкість наданих товарів та послуг, прийнятна ціна – основні її показники [54].

Отже, дотримуючись даної моделі, підприємство може досягти високих результатів у майбутньому.

1.3. Методичні підходи до аналізу прибутку підприємства

Будь-який суб'єкт господарювання зацікавлений у стабільній роботі підприємства, його розвитку, прибутковості, а це можливо лише із отриманням прибутку та ефективним його використанням. Саме тому аналіз

формування, розподілу та використання прибутку підприємства є важливим [61].

До завдань економічного аналізу процесів формування та розподілу прибутку в сучасних умовах господарювання належать (рис. 1.17):

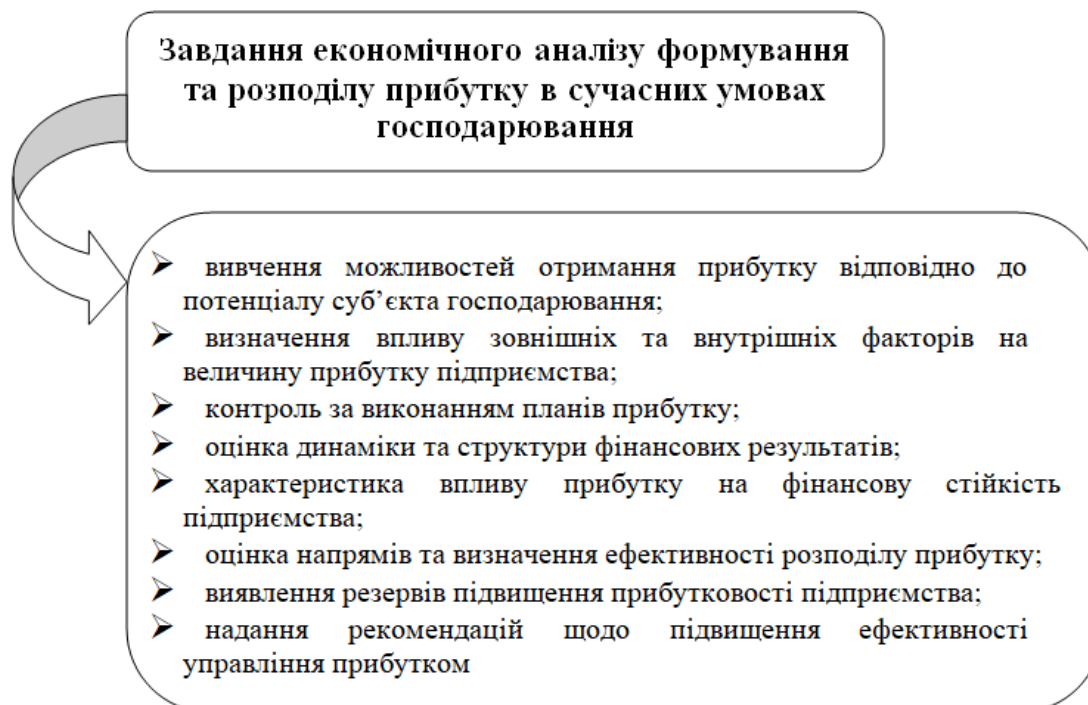

Рисунок 1.17 – Завдання економічного аналізу процесів формування та розподілу прибутку в сучасних умовах господарювання

Існує багато методів аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Економічні та математичні моделі, які використовуються в аналізі, не враховують зміни зовнішнього середовища. Через це отриманий прогноз не є надійним [63].

Сучасна економічна література визначає широкий спектр інструментів, які можна використовувати для аналізу фінансових результатів підприємства. Основні методи аналізу об'єкта господарювання – горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний. Більшість вчених, аналізуючи фінансово-господарську діяльність, звертають увагу на горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз. Ці методи можна вважати класичними та доступними для широкого кола користувачів з доступом до відповідної фінансової звітності. Однак, використовуючи такий

підхід, можна лише вивчити зміни в структурі та динаміці фінансових результатів, доходів і витрат і неможливо врахувати вплив прибутку на рентабельність підприємства, фінансову стійкість. Найменш використовуваними методами фінансового аналізу є економіко-математичні та функціонально-вартісні [22].

Окрім традиційних математичних та статистичних методів вивчення фінансових результатів, вчені розрізняють економічні методи, методи економічної кібернетики та оптимальне програмування, методи дослідження операцій та теорію прийняття рішень. CVP-аналіз та концепція фінансового важеля також використовуються для поглибленої оцінки прибутку підприємства та більш точного обґрунтування рекомендацій щодо поліпшення діяльності підприємства [70].

Проведення аналізу прибутку переважно обмежується вивченням таких сфер, як оцінка ефективності підприємств, їх фінансової стійкості, ліквідність, платоспроможність, ділова активність, достатність грошових коштів, рух власного капіталу тощо.

У таблиці 1.2 систематизовано основні підходи до аналізу прибутку. Даний аналіз проводився за ключовим словом у назві «прибуток» та «фінансові результати». Джерелом інформації стали наукові статті за цією тематикою.

Таблиця 1.2 – Основні підходи до аналізу прибутку підприємства

Автор	Напрями аналізу фінансових результатів підприємства
Білик М.Д., Притуляк Н.М., Павловська О.В., Невмержицька М.Ю	1) вертикальний і горизонтальний аналіз фінансових результатів підприємства; факторний аналіз прибутку; аналіз показників рентабельності; факторний аналіз показників рентабельності; 5) система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку; аналіз резервів збільшення прибутку
Косова Т.Д., Сіменко І.В.	аналіз валового прибутку підприємства; аналіз беззбитковості підприємства; аналіз фінансових результатів операційної діяльності; аналіз фінансових результатів від іншої діяльності підприємства

Продовження таблиці 1.2

Антонюк О.О.	аналіз динаміки фінансових результатів; аналіз показників рентабельності
Крамаренко Г. О., Чорна О.Є.	1) горизонтальний/ вертикальний аналіз (дослідження динамічних та структурних змін прибутку підприємства); детермінований факторний аналіз; кореляційно-регресійний аналіз: «ЧП-активи» (залежність ЧП від сукупних активів); «ЧП-пасиви» (зв'язок ЧП з пасивами); - «ЧП-рух грошових коштів» (залежність ЧП від потоку грошових коштів)
Литвин Б.М., Стельмах М.В.	оцінка динаміки й складу фінансових результатів. факторний аналіз прибутку від операційної діяльності. аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва та прибутку аналіз рентабельності підприємства
Мних Є.В., Барабаш Н.С.	оцінка рівня й динаміка показників прибутку операційної діяльності; факторний аналіз прибутку (збитку) операційної діяльності; аналіз використання прибутку; аналіз рентабельності; аналіз й оцінка операційного левериджу
Петришина Н.С., Кнець Ю.О.	1) вертикальний і горизонтальний та трендовий аналіз фінансових результатів підприємства. аналіз відносних показників (коефіцієнтів), факторний аналіз.
Попович Д.В, Славчаник О.Р.	1) аналіз фінансових результатів: загальне оцінювання динаміки показників прибутку, факторний аналіз прибутку від реалізації продукції; аналіз впливу інфляції на фінансові результати; аналіз розподілу прибутку; аналіз використання підприємствами чистого прибутку
Стаднюк Т.С	аналіз доходів і витрат та рентабельності. аналіз фінансових результатів.
Яріш П.М., Касьянова Ю.В	1) математико-статистичні методи дослідження фінансових результатів: економічні методи, методи економічної кібернетики й оптимального програмування, методи дослідження операцій і теорії прийняття рішень. СVP-аналіз і концепція фінансового важеля

Отже, можна зробити висновок, що обов'язковим елементом методології аналізу прибутку є визначення структури та динаміки фінансових результатів та прибутку [23]. Особливістю розглянутих підходів до методу аналізу прибутку в наукових публікаціях є належність досліджуваного методу до конкретного сектору економіки (аналіз

фінансових результатів сільськогосподарських підприємств, алкогольної промисловості тощо).

Загальну модель аналізу прибутку підприємства наведено на рисунку 1.18.

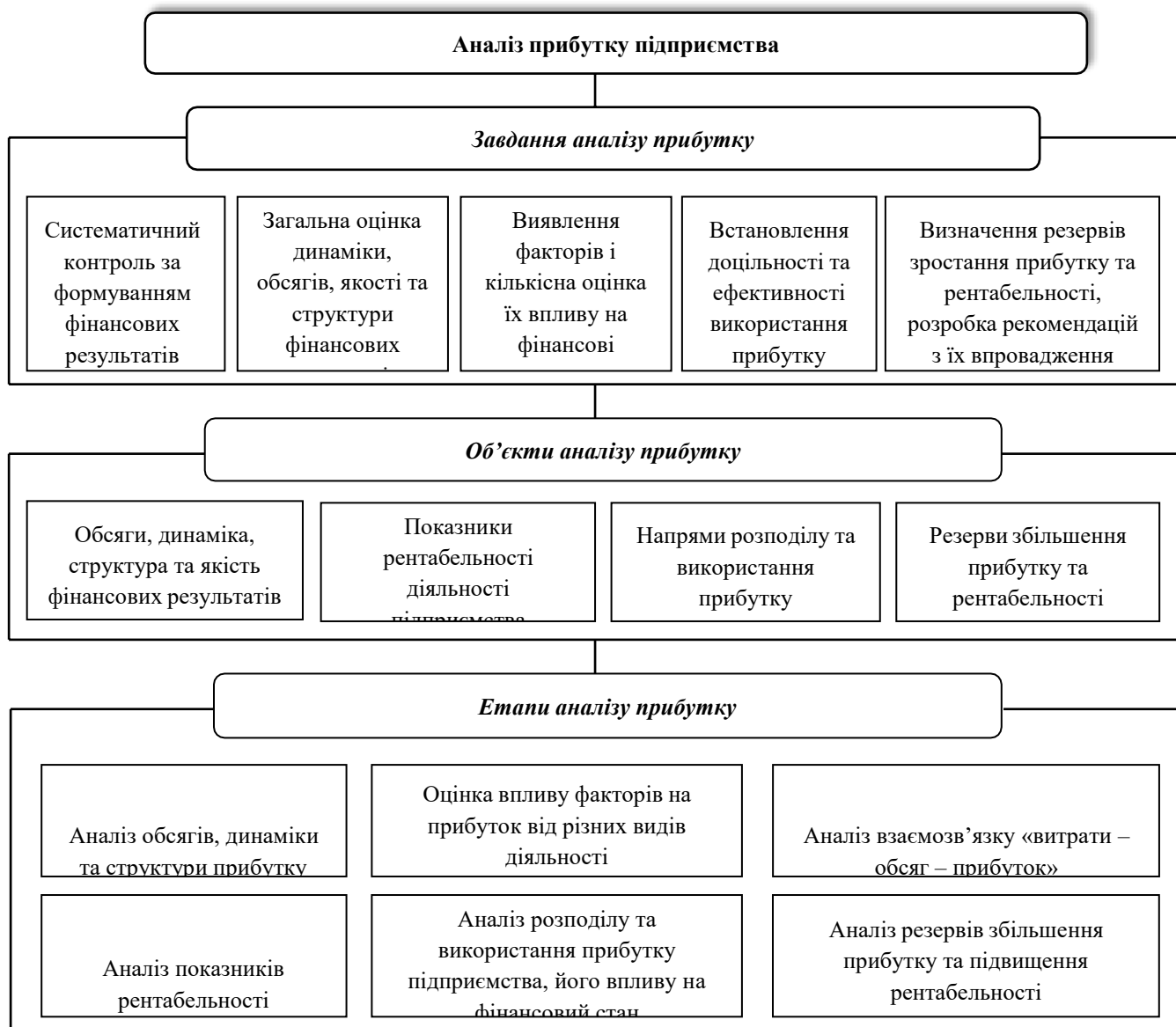

Рисунок 1.18 – Загальна модель аналізу фінансових результатів діяльності підприємства [20]

Таким чином, можна стверджувати, що наразі не існує комплексного методу аналізу фінансових результатів та прибутку, застосуванням якого користувачі отримували повну інформацію для прийняття управлінських рішень. Важливість розробки комплексної методології аналізу операцій з

формування та розподілу прибутку визначається також тим, що умови економічних відносин пов'язані з постійним пошуком шляхів подолання наслідків криз та запобігання їх у майбутньому, як а також перетворення сутності та значення прибутку. концепція грошового забезпечення прибутку для ефективного здійснення своєї ролі як джерела внутрішнього фінансування.

Пропонується до використання комплексний метод аналізу операцій з формування та розподілу прибутку, що складається з наступних етапів (рис. 1.19).

Рисунок 1.19 – Запропонована методика аналізу прибутку за етапами його здійснення [66]

Даний метод включає кількісні показники аналізу, а також показники для оцінки якості прибутку. Він поєднує в собі елементи традиційної методології аналізу відповідних операцій, методів аналізу фінансової стійкості та містить нові напрямки аналізу (аналіз грошового забезпечення доходів та грошового забезпечення фондів, створених за рахунок прибутку).

Аналіз операцій з формування та розподілу останніх на основі кількісних показників та критеріїв оцінки якості прибутку дозволить на

основі результатів здійснювати оперативний менеджмент, спрямований на вдосконалення стратегії та ринку компанії (вартість на акцію тощо). У сучасних умовах бізнесу як на макро-, так і на макрорівні прибуток компанії відіграє провідну роль.

Висновок до 1 розділу.

У першому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра було розглянуто теоретичні та методичні засади формування та підвищення прибутку підприємства. Зазначено, що прибуток – один з основних показників діяльності підприємства. Збільшення його розміру є однією з головних задач більшості вітчизняних підприємств. Саме тому прибуток є об'єктом управління та джерелом розвитку підприємства

Розглянуто сутність категорії «прибуток» з точки зору багатьох науковців-економістів. Розкрито економічну сутність прибутку, джерела його формування. Процес формування прибутку заслуговує на особливу увагу. Це один з головних етапів при аналізі прибутку для виявлення резервів зростання.

Окрему увагу приділено класифікації прибутку. Зазначено, що існує багато видів класифікацій прибутку. Прагнення максимізувати прибуток орієнтує виробників на збільшення виробництва товарів, необхідних споживачу, і в той же час на зниження виробничих витрат. З розвитком конкуренції досягається не тільки мета підприємництва, але й задоволення суспільних потреб.

Аналіз прибутку підприємства є складовою системи управління. Отже, сьогодні для підприємства дуже важливо проводити своєчасний аналіз прибутку. Запропоновані напрямки аналітичних досліджень, звичайно, не є вичерпними, і їх асортимент залежить від запитів користувачів аналітичної інформації, вимог сьогодення та особливостей суб'єкта господарювання. Оцінювання прибутковості аграрних підприємств є важливим з точки зору пошуку джерел фінансування. Важливим етапом є аналіз факторів впливу на розмір прибутку для

складання перспектив на майбутнє. Розглянуто фактори та резерви зростання прибутку підприємства.

Процес управління формуванням прибутку включає аналіз складу та структури прибутку, виявлення тенденцій його обсягу. Формування прибутку передбачає вжиття заходів щодо здійснення прибуткової діяльності, досягнення перевищення доходів над витратами.

Наразі не існує комплексного методу аналізу фінансових результатів та прибутку, застосуванням якого користувачі отримували повну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Таким чином, прибуток є рушійною силою функціонування та розвитку економіки, основним мотивом, що стимулює підприємництво; прагнення отримати прибуток сприяє ефективному розподілу та використанню ресурсів, впровадженню науково-технічного прогресу, зниженню витрат, поліпшенню якості продукції та її споживчих властивостей. Основними джерелами формування прибутку підприємства науковці вбачають у продажі (реалізації) продукції (послуг), продажі іншого майна та позареалізаційних операціях.

У наступних розділах кваліфікаційної роботи бакалавра буде виконаний аналіз прибутковості селянського (фермерського) господарства «Урожай». Це дозволить виявити фактори та резерви зростання прибутку підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА «УРОЖАЙ»

2.1. Стан та перспективи розвитку аграрного бізнесу в Україні

Наразі аграрний бізнес – одна з найважливіших галузей економіки України. Аграрний сектор країни, який базується на сільському господарстві, впливає не тільки на продовольство, а й певним чином на економічну та екологічну безпеку, сприяє розвитку технологічно пов'язаних галузей національної економіки, формує соціально-економічні умови українського села [6].

Як потужний виробник багатьох видів сільськогосподарської та харчової продукції України на протязі багатьох років займає важливе місце в світовій структурі експорту сільськогосподарських і харчових продуктів.

В останні роки вітчизняний агропромисловий комплекс можна розглядати як найбільш перспективну сферу структурної перебудови вітчизняної економіки. Саме тому в умовах сучасних інтеграційних процесів агропромисловий комплекс набуває дедалі більшого значення.

Останні роки характеризуються тим, що в економічній аграрній системі відбулося чимало змін, пов'язаних з реформою землі та формуванням ринкових відносин на селі.

Таким чином, Україна створила передумови для запровадження ринкового обігу та формування ринку сільськогосподарських земель [11].

Український аграрний сектор, з одного боку, є самодостатнім сектором національної економіки, а з іншого боку, результати діяльності аграрного бізнесу є ключем до розвитку економіки, одним з найважливіших джерел державного бюджету та припливу іноземної валюти. Наразі

сільськогосподарський ринок є одним з найважливіших елементів економіки в цілому [50].

Одна з причин – здатність генерувати значний обсяг валового внутрішнього продукту (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Частка галузей у ВВП України, 2019 р., % [75]

Слід зазначити, що рівень розвитку сільського господарства в регіонах України неоднорідний. Так, у 2018 році найнижчий показник валової продукції сільського господарства спостерігається в Закарпатській області (332,5 млн. грн.), найвищий – у Вінницькій (12 954,9 млн. грн.).

Агропромисловий комплекс України має значний потенціал. Україна має сприятливий клімат для великого сільського господарства, багаті сільськогосподарські ґрунти та доступ до рясних земельних та водних ресурсів [74].

Сільське господарство в Україні має певні проблеми розвитку (рис. 2.2).

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

- збільшення посівних площ під вирощування сільськогосподарських культур, що виснажують ґрунт;
- відсутність інноваційних підходів до обробки ґрунту та вирощування сільськогосподарських культур;
- концентрація виробництва плодоовочевої продукції в домашніх господарствах, які не мають відповідних сховищ для її зберігання;
- відсутність інфраструктури для реалізації такої продукції через плодоовочеві склади;
- загальне скорочення виробництва продукції тваринництва;
- зменшення частки виробництва високоякісної яловичини та свинини, заміна її більш дешевим та менш енергоємним м'ясом птиці, переважно технологією інтенсивного вирощування курятини;
- низька конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках, невідповідність міжнародним стандартам якості; – низька ефективність діяльності підприємств; – зношена і примітивна технологічна база.

Рисунок 2.2 – Проблеми розвитку сільського господарства в Україні

Ці проблеми свідчать про недостатність цілеспрямованих заходів державної політики, спрямованих на забезпечення стабільності власного продовольчого ринку та використання потенційних вигод від зростаючої присутності України на світових продовольчих ринках.

Фактори, що стримують розвиток сільськогосподарського виробництва, представлені на рисунку 2.3.

Агропромисловий виробничий сектор України має величезний потенціал та передумови для подальшого зростання. Вирішення проблем галузі дасть змогу вивести рівень агропромислового комплексу на найвищі позиції у світі [76].

Рисунок 2.3 – Фактори гальмування розвитку аграрного виробництва

Підхід до вирішення проблем повинен бути комплексним як на рівні держави, так і на рівні виробників сільськогосподарської продукції.

Вступ України до СОТ і процеси європейської інтеграції відкривають нові ринки для представників аграрного бізнесу, що є передумовою для збільшення можливих обсягів експорту. Експорт – важливий фактор економічної системи кожної країни. Рівень експортного потенціалу країни

багато в чому залежить від її місця в світовій економіці, впливу на глобальні процеси, що визначають не тільки економічне, але і політичне значення країни, авторитет і місце держави в міжнародних відносинах [6].

Щоб забезпечити безперервний розвиток аграрного ринку в Україні, держава розробила певні інструменти підтримки економіки. До найважливіших віднесено фінансування з державного бюджету, повернення податків і фінансова підтримка фермерів для розробки і реалізації інноваційних проектів в аграрному секторі. Від так, з кожним роком для фінансування потреб аграрного ринку виділяється все більше бюджетних коштів.

Відповідно до Бюджетного Кодексу України у 2017-2021 рр. закладено, що щорічний обсяг коштів Державного бюджету України, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, становить не менше 1% випуску продукції у сільському господарстві [76].

У 2017-2019 роках витрати на аграрний бізнес збільшилися в абсолютному вимірі, тоді як у відносному вираженні вони знизилися по відношенню до загального обсягу видатків.

Велика кількість зарубіжних сільськогосподарських ринків тепер доступно для великих сільськогосподарських підприємств. Так, наприклад найбільше українське аграрне підприємство «Кернел» та вертикально інтегрований агрохолдинг «МХП» експортують свою продукцію на ринки понад 80 країн; Астарта-Київ експортує сільгосппродукцію на ринки Єгипту, Ізраїлю, Кіпру та інших країн (переважають регіони Азії і Африки) [74].

Географія аграрного експорту з України досить широка - більшість зарубіжних аграрних ринків відкрито для українських компаній. Тому експорт вітчизняної сільгосппродукції широко поширений на всіх континентах світу.

Загалом, аграрний бізнес – це прибутковий вид діяльності (про що свідчать 83,5% учасників ринку, які досягли позитивного фінансового результату в 2019 році), а 14% найбільших компаній України, незалежно від розміру та форми власності, є агробізнесом [79].

Основна мета розвитку сільського господарства в контексті європейської інтеграції – створення сучасного конкурентоспроможного агропромислового комплексу.

Ефективне використання всіх видів ресурсів, виготовлення конкурентоспроможної продукції; високий рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку; раціональне, впровадження ресурсозберігаючих та відновлюваних технологій; високий рівень екологічної безпеки; забезпечення ефективної роботи сільськогосподарських підприємств – основні критерії розвитку даної галузі [74]. Отже, можна зробити висновок про перспективність розвитку аграрного бізнесу.

2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства

Кваліфікаційна робота бакалавра написана на матеріалах селянського (фермерського) господарства «Урожай». Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Організаційно-правова форма господарювання – фермерське господарство.

Юридична адреса підприємства: вул. Індустріальна, буд. 1, Полтавська обл., Кобеляцький р-н, с. Бутенки, 39213,

Підприємство є юридичною особою. Керівником підприємства виступає його засновник – Стрюк Іван Якович.

Предмет (напрямки) діяльності Селянського (фермерського) господарства «Урожай» представлено на рисунку 2.4.

Основною метою СФГ "Урожай" є: отримання максимального прибутку шляхом забезпечення сталості і подальшого збільшення виробництва продукції; всебічного збільшення виробництва продукції.

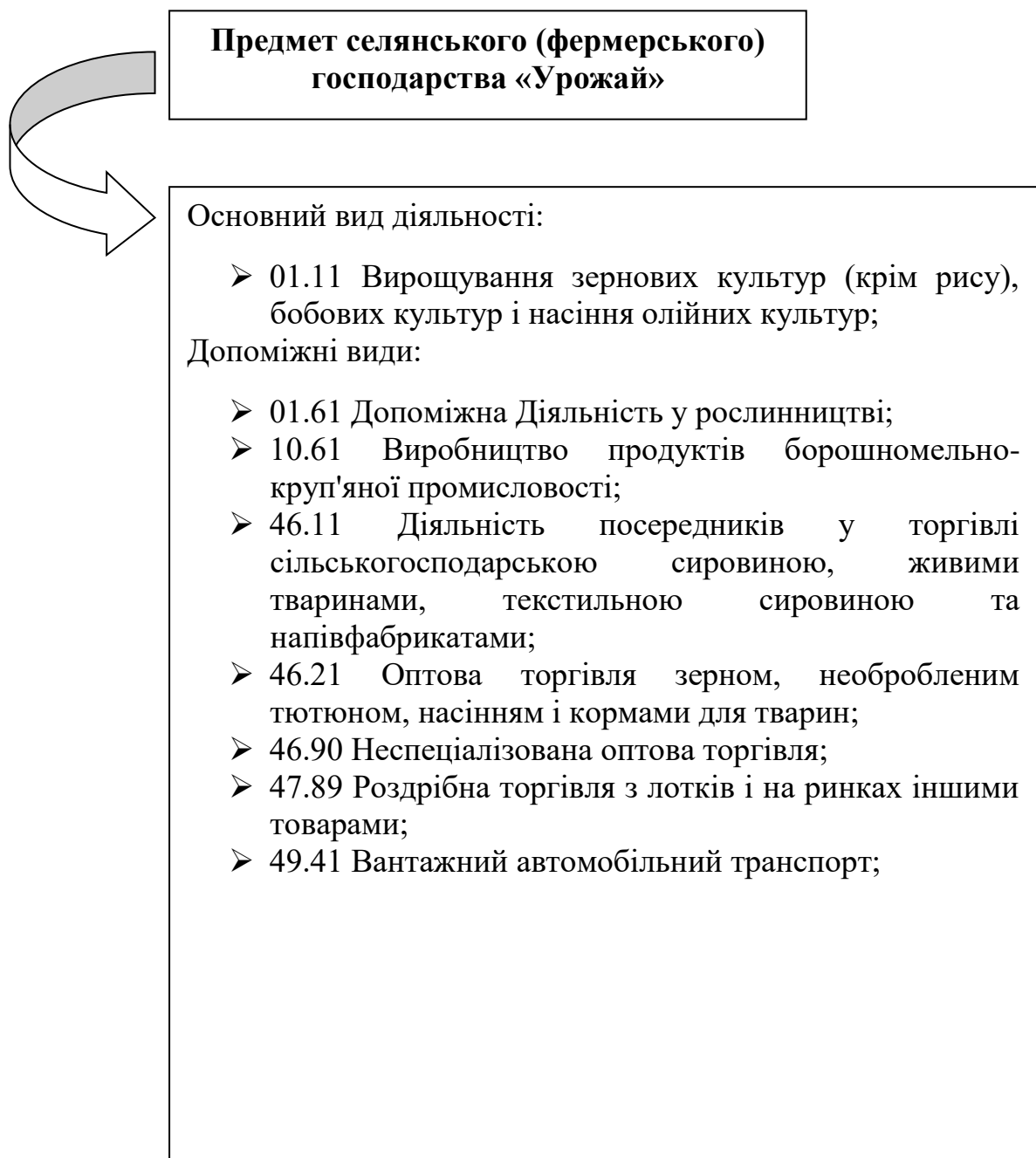

Рисунок 2.4 – Предмет (напрямки) діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай»

Проведемо аналіз обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг за видами продукції за даними форми №2-ферм (річна) «Звіт про витрати на виробництво продукції сільського господарства(робіт,послуг)» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз обсягів реалізованої продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у вартісних показниках

Види економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг						Відхилення			
	2018 рік		2019 рік		2020 рік		2020 до 2018		2020 до 2019	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	у сумі	у стр-рі	у сумі	у стр-рі
Продукція рослинництва-усього, у тому числі	19890,2	100,0	18094,7	100,0	22151,2	100,0	+2261,0	-	+4056,5	-
Культури зернові та зернобобові	8944,1	44,97	7221,4	39,91	12882,7	58,16	+3938,6	+13,19	+5661,3	+18,25
<i>пшениця</i>	2776,3	31,04	2295,9	31,79	7041,2	54,66	+4264,9	+108,28	+4745,3	+83,82
<i>кукурудза та зерно</i>	5955,2	66,58	4925,5	68,21	5337,6	41,43	-617,60	-15,68	+412,1	+7,28
<i>ячмінь</i>	43,8	0,49	-	-	503,9	3,91	+460,10	+11,68	+503,9	+8,90
<i>культури зернобобові сушені</i>	168,9	1,89	-	-	-	-	-168,90	-4,29	-	-
Боби сої	1822,6	9,16	3411,4	18,85	1944,8	8,78	+122,20	-0,38	-1466,6	-10,07
Насіння ріпаку й кользи	3552,77	17,86	2168,2	11,98	-	-	-3552,77	-17,86	-2168,2	-11,98
Насіння соняшнику	5570,6	28,01	5293,7	29,26	7323,7	33,06	+1753,1	+5,06	+2030	+3,81

Таблиця 2.1 відображає обсяг реалізованої продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у вартісних показниках. Аналіз отриманих результатів дозволив зробити наступні висновки (рис.2.5). Підприємство за три роки поступово нарощує обсяги реалізації по таким видам продукції: культури зернові та зернобобові, пшениця, ячмінь, боби сої, насіння соняшнику.

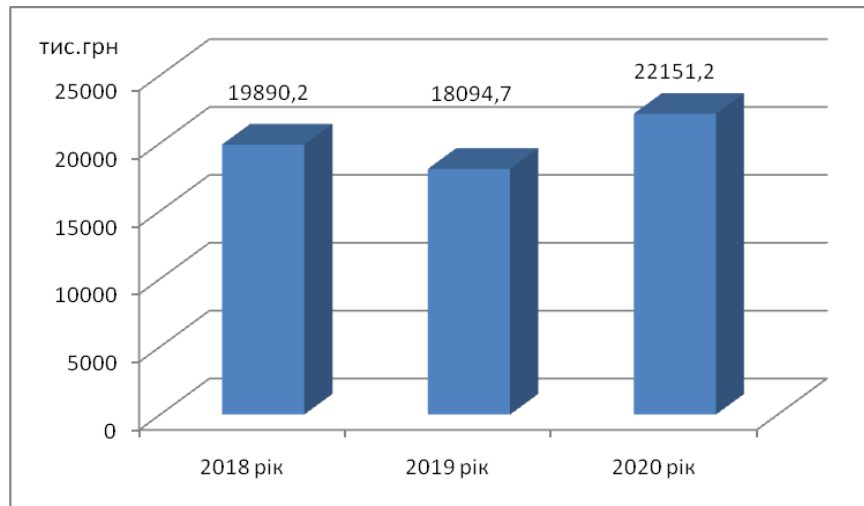
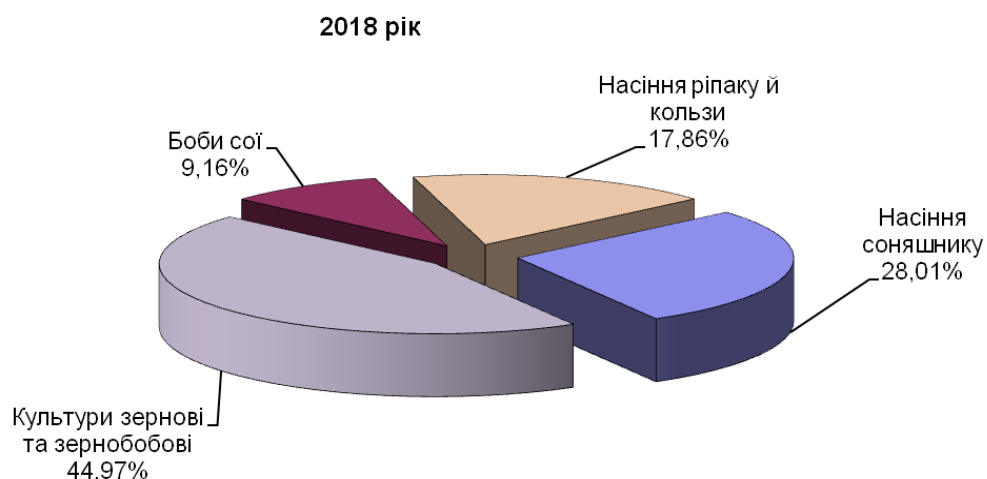

Рисунок 2.5 – Аналіз обсягу реалізованої продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у вартісних показниках

По інших видах продукції підприємство зменшило обсяги реалізації, або за такими видами як насіння ріпаку й кользи та культури зернобобові сушені реалізація була відсутня взагалі.

У структурі маємо аналогічну динаміку практично за всіма видами продукції, окрім бобів сої та насіння ріпаку й кользи, де відмічається зменшення питомої ваги за три роки на 0,38% та 17,86% відповідно.

Структура обсягів реалізованої продукції за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у вартісних показниках представлена на рисунку 2.6.

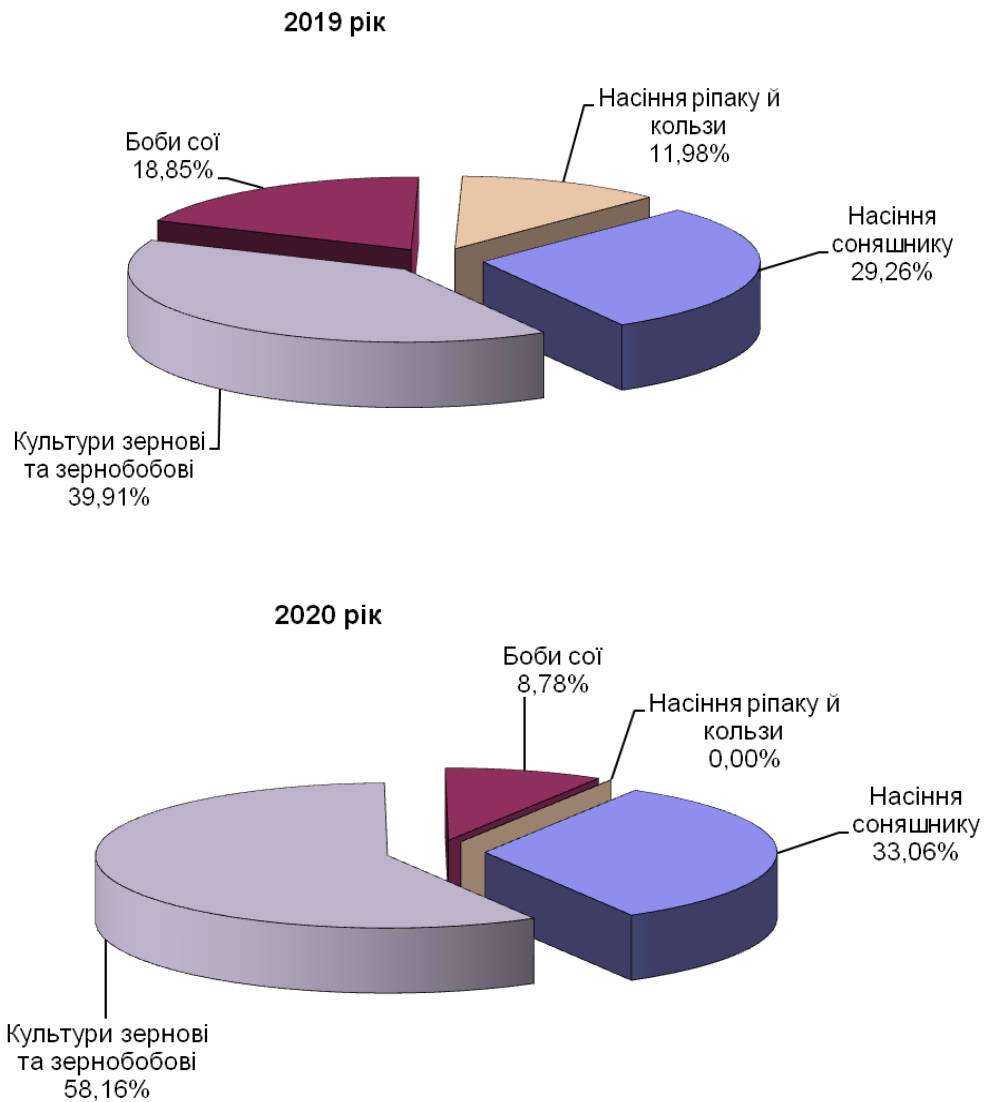

Рисунок 2.6 – Структура обсягів реалізованої продукції за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у вартісних показниках

Проаналізуємо для порівняння динаміку обсягів реалізованої продукції у натуральних показниках (табл. 2.2).

Отже, підприємство за останні три роки знижує обсяги реалізації у натуральних показниках на 534 ц (рис. 2.7). Лише культур зернових та зернобобових та насіння соняшника було реалізовано у 2020 році на 1067 ц та 177 ц більше, ніж у 2018 році відповідно. По всіх інших видах продукції підприємство зменшило обсяги реалізації у натуральних показниках.

Таблиця 2.2 – Аналіз обсягів реалізованої продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у натуральних показниках

Види економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг						Відхилення			
	2018 рік		2019 рік		2020 рік		2020 до 2018		2020 до 2019	
	ц	питома вага, %	ц	питома вага, %	ц	питома вага, %	у сумі	у стр-рі	у сумі	у стр-рі
Продукція рослинництва-усього, у тому числі	33920,0	100,00	38164,0	100,0	33386,0	100,0	-534,00	-	-4778	-
Культури зернові та зернобобове	21979	64,80	22763	59,65	25395	76,06	+3416,00	+11,27	+2632	+16,42
<i>пшениця</i>	<i>5424</i>	<i>24,68</i>	<i>6509</i>	<i>28,59</i>	<i>15291</i>	<i>60,21</i>	<i>+9867,00</i>	<i>+35,53</i>	<i>+8782</i>	<i>+31,62</i>
<i>кукурудза та зерно</i>	<i>16092</i>	<i>73,22</i>	<i>16254</i>	<i>71,41</i>	<i>8918</i>	<i>35,12</i>	<i>-7174,00</i>	<i>-38,10</i>	<i>-7336</i>	<i>-36,29</i>
<i>ячмінь</i>	<i>119</i>	<i>0,54</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>1186</i>	<i>4,67</i>	<i>+1067,00</i>	<i>+4,13</i>	<i>+1186</i>	<i>+4,67</i>
<i>культури зернобобові сушені</i>	<i>344</i>	<i>1,57</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>-344,00</i>	<i>-1,57</i>	-	-
Боби сої	2089	6,16	5371	14,07	1539	4,61	-550,00	-1,55	-3832	-9,46
Насіння ріпаку й кользи	3577	10,55	2330	6,11	0	0,00	-3577,00	-10,55	-2330	-6,11
Насіння соняшнику	6275	18,50	7700	20,18	6452	19,33	+177,00	+0,83	-1248	-0,85

Аналіз обсягів реалізованої продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» показав, що загальне зростання відбувається лише за рахунок підвищення цін на реалізацію, а не обсягів.

Виключення становить лише культура зернових та зернобобових та насіння соняшника, де зростання обсягів як за вартісними, так і за натуральними показниками.

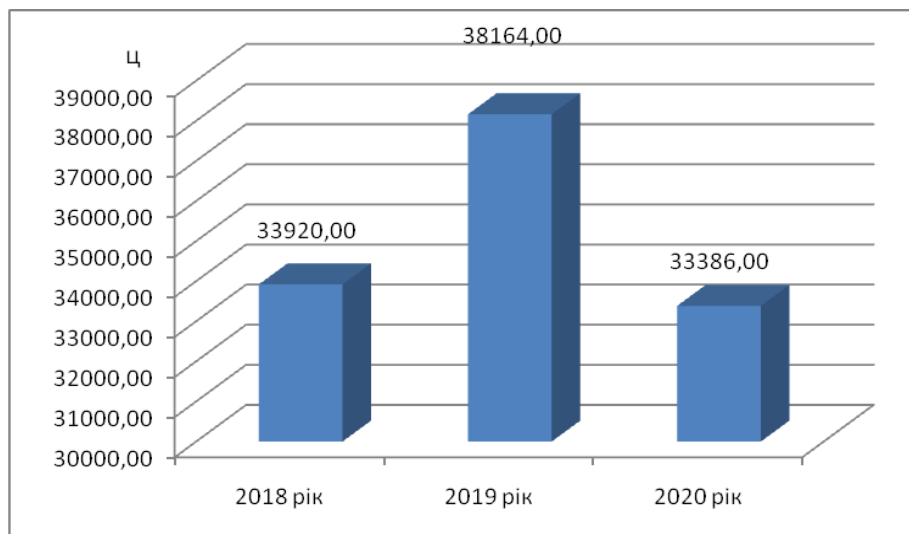
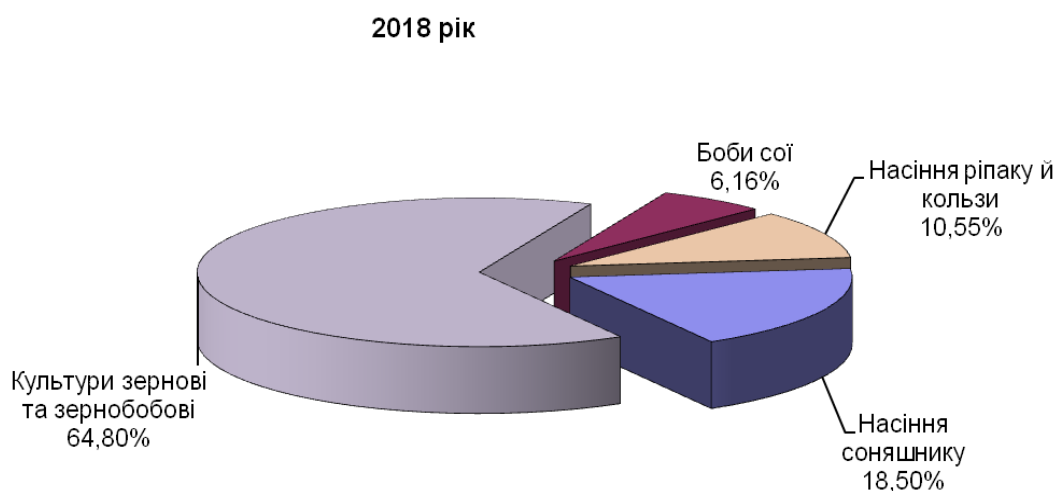

Рисунок 2.7 – Аналіз обсягу реалізованої продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у натуральних показниках

Структура обсягів реалізованої продукції за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у натуральних показниках представлена на рисунку 2.8.

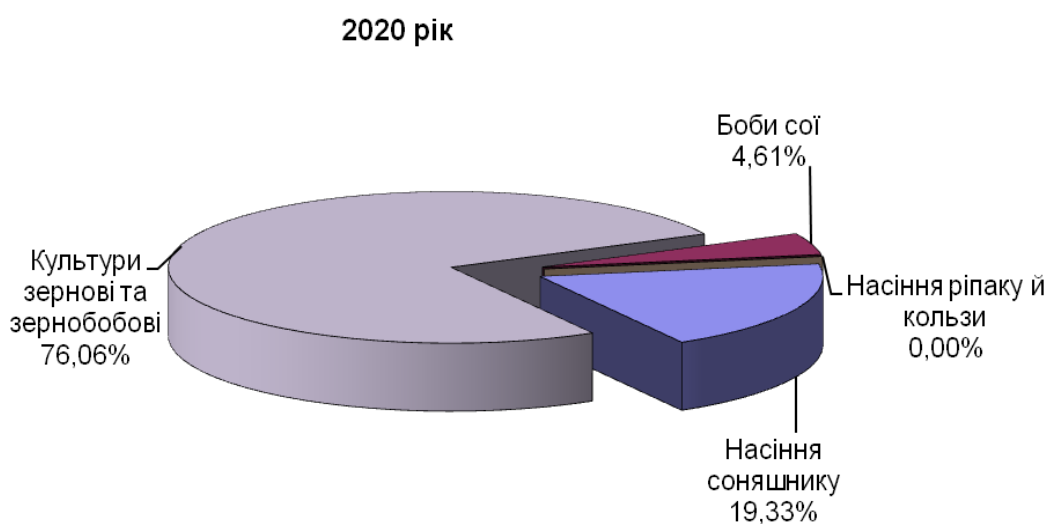
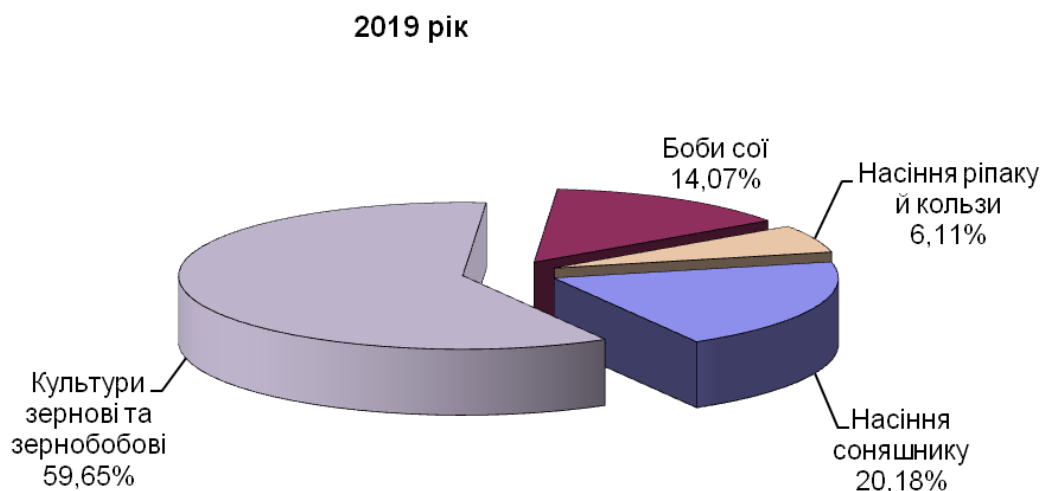

Рисунок 2.8 – Структура обсягів реалізованої продукції за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки у натуральних показниках

Таблиця 2.3 відображає динаміку валового збору основних сільськогосподарських культур селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2019-2020 роки у натуральних показниках.

Таблиця 2.3 – Динаміка валового збору основних сільськогосподарських культур селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2019-2020 роки у натуральних показниках

Види економічної діяльності	Валовий збір				Відхилення	
	2019 рік		2020 рік		2020 до 2019	
	ц	питома вага, %	ц	питома вага, %	ц	у стр-рі
Продукція рослинництва-усього, у тому числі	43786,00	100,00	33908,60	100,00	-9877,4	–
Культури зернові та зернобобові	31016	70,84	26685	78,70	-4331	+7,86
<i>пшениця</i>	<i>10689</i>	<i>34,46</i>	<i>15219</i>	<i>57,03</i>	<i>+4530</i>	<i>+22,57</i>
<i>Кукурудза та зерно</i>	<i>19008</i>	<i>61,28</i>	<i>10316</i>	<i>38,66</i>	<i>-8692</i>	<i>-22,63</i>
<i>Ячмінь</i>	<i>1319</i>	<i>4,25</i>	<i>1150</i>	<i>4,31</i>	<i>-169</i>	<i>+0,06</i>
Боби сої	2390	5,46	1019	3,01	-1371	-2,45
Насіння ріпаку й кользи	2330	5,32		0,00	-2330	-5,32
Насіння соняшнику	8050	18,38	6204,6	18,30	-1845,4	-0,09

Отже, підприємство за останні два роки знижує обсяги виробництва у натуральних показниках на 9877,4 ц (рис. 2.9).

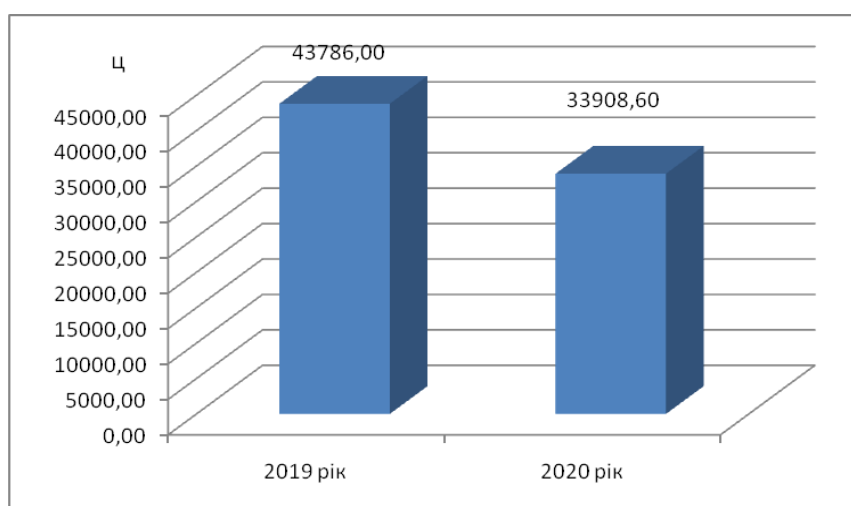

Рисунок 2.9 – Динаміка валового збору основних сільськогосподарських культур селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2019-2020 роки у натуральних показниках

Лише пшениці було вирощено у 2020 році на 4530 ц більше, ніж у 2019 році. По всіх інших видах продукції підприємство зменшило обсяги виробництва у натуральних показниках

У структурі дещо інша динаміка (рис.2.10).

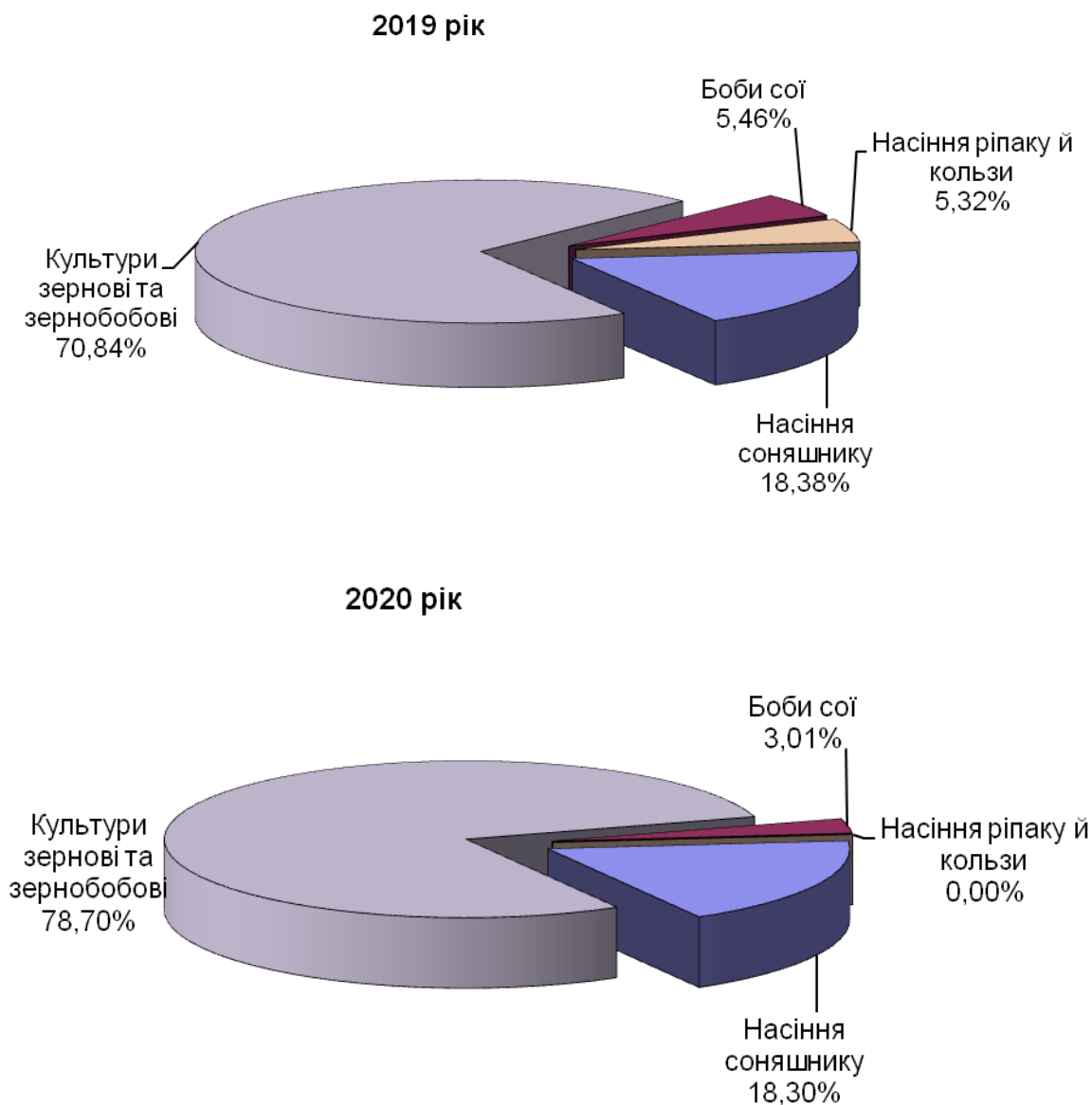

Рисунок 2.10 – Структура валового збору основних сільськогосподарських культур селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2019-2020 роки у натуральних показниках

Аналіз обсягів реалізації та виробництва показав про проблеми щодо спаду виробництва. Це прямо впливає на фінансові результати діяльності підприємства, а саме, на розмір прибутку.

Організаційна структура управління фермерського господарства подана на рисунку 2.11.

Рисунок 2.11 – Організаційна структура управління селянського (фермерського) господарства «Урожай»

Розглядаючи систему управління фермерського господарства «Урожай», зазначимо, що інтереси господарства представляє його голова. Виробничі та економічні інтереси господарства з іншими суб'єктами правовідносин здійснюються на основі договорів. Члени фермерського господарства не є його засновниками. Вони не наділені правом обрання та зняття з посади голови господарства. Не допускається втручання в господарську діяльність селянського (фермерського) господарства з боку державних чи інших органів, службових осіб також не опускається.

Управління фермерським господарством здійснює його голова. Він представляє інтереси господарства в органах державної влади, перед підприємствами, установами, окремими громадянами. Голова фермерського господарства укладає від імені господарства угоди та вчиняє інші юридично

значимі дії відповідно до чинного законодавства. Свої повноваження за необхідністю він може делегувати іншим особам членам господарства.

Окрім головного керівника, у фермерському господарстві є посадові особи, які забезпечують реалізацію управління на тактичному та операційному рівні.

Головний бухгалтер здійснює облік і контроль коштів, товарно-матеріальних цінностей і основних засобів. Головний економіст організовує планово-економічну роботу. Головний агроном очолює агрономічну службу. В його обов'язки входить забезпечення виконання агротехнічних операцій, їх своєчасності та технологічної доцільності, зокрема: підготовки та обробітку землі, використання обрив та засобів захисту рослин, насінневого матеріалу, збирання урожаю тощо. Головний інженер забезпечує діяльність інженерної служби. А саме, забезпечує технічне обслуговування операцій господарства, відповідає за технічний стан машино-тракторного парку, забезпечує запчастинами, нафтопродуктами та іншими матеріалами.

Основним ресурсом господарства є його землі. В землекористуванні господарства знаходиться у 2019 році 884,20 га сільськогосподарських угідь, у 2020 – 904,43 га. Структура землекористування наведена на рисунку 2.12.

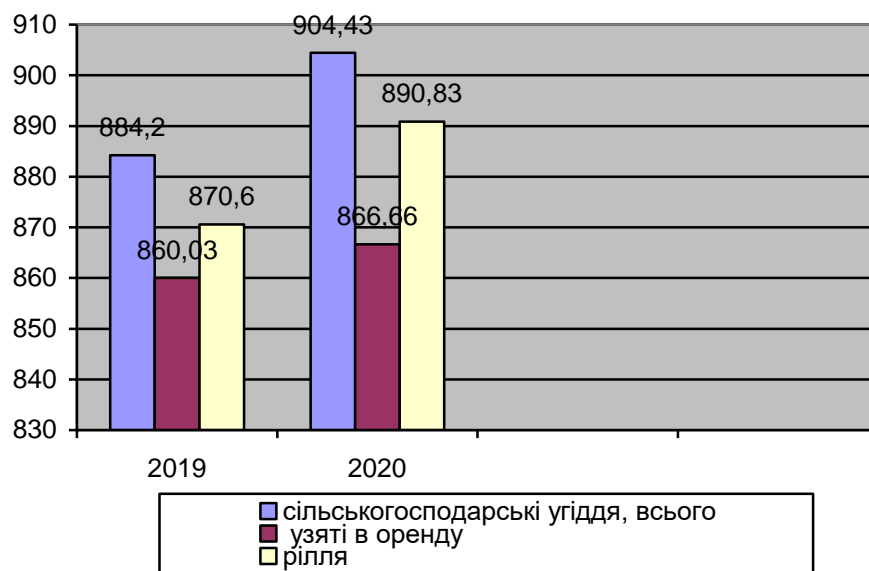

Рисунок 2.12 – Структура землекористування селянського (фермерського) господарства «Урожай» у 2019-2020 роках, га

Переважна частина сільськогосподарських угідь – розорана, і 96-97% всіх угідь є взятими в оренду.

2.3. Аналіз економічних та фінансових показників діяльності підприємства

Для розрахунків основних економічних та фінансових показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» використовувалась фінансова та статистична звітність за 2018-2020 роки.

Основні фінансові та економічні показники діяльності підприємства наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Економічні та фінансові показники діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

№	Показники	Одиниці виміру	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення			
						2020 до 2018 р		2020 до 2019 р	
						Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1. КАПИТАЛ ТА РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА									
1.1	Середня вартість сукупного капіталу	тис. грн.	29556,65	32648,65	27179,20	-2377,45	-8,04	-5469,45	-16,75
1.2	Середня вартість власного капіталу	тис. грн.	21019,10	20422,75	18909,55	-2109,55	-10,04	-1513,20	-7,41
1.3	Основні засоби								
1.3.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	22722,00	22872,00	25155,70	+2433,70	+10,71	+2283,70	+9,98
1.3.2	знос на кінець року	тис. грн.	7327,00	9649,70	11623,30	+4296,30	+58,64	+1973,60	+20,45
1.3.3	середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	21019,10	22797,00	24013,85	+2994,75	+14,25	+1216,85	+5,34
1.4	Нематеріальні активи								
1.4.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
1.4.2	знос (накопичена амортизація) на кінець року	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
1.4.3	середня вартість нематеріальних активів	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
1.5	Оборотні активи								
1.5.1	усього на кінець року	тис. грн.	18089,60	18590,40	9013,30	-9076,30	-50,17	-9577,10	-51,52
1.5.2	дебіторська заборгованість на кінець року	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
1.5.3	Запаси на кінець року	тис. грн.	17953,10	18535,00	8987,10	-8966,00	-49,94	-9547,90	-51,51

Продовження таблиці 2.4

1.5.4	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	тис. грн.	136,50	55,40	26,20	-110,30	-80,81	-29,20	-52,71
1.5.5	середні залишки оборотних засобів	тис. грн.	14641,70	18340,00	13801,85	-839,85	-5,74	-4538,15	-24,74
1.6	Середньооблікова чисельність								
1.6.1	середньооблікова чисельність працівників	чол.	21	21	23	+2	+9,52	+2	+9,52
1.6.2	середньооблікова чисельність робітників	чол.	15	15	17	+2	+13,33	+2	+13,33
2. ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ									
2.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	19916,10	18094,60	22151,20	+2235,10	+11,22	+4056,60	+22,42
2.2	Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	19916,1	18094,6	22151,2	+2235,10	+11,22	+4056,60	+22,42
2.3	Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	19916,1	18094,6	22151,2	+2235,10	+11,22	+4056,60	+22,42
2.4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	12098,30	13695,00	16488,00	+4389,70	+36,28	+2793,00	+20,39
2.5	Валовий прибуток	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
2.6	Прибуток від операційної діяльності	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
2.7	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	7817,80	4399,60	5663,20	-2154,60	-27,56	+1263,60	+28,72
2.8	Чистий прибуток	тис. грн.	7817,80	4399,60	5663,20	-2154,60	-27,56	+1263,60	+28,72
2.9	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	986,7	1218,6	1223,55	+236,85	+24,00	+4,95	+0,41
3. ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ									
3.1	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особа	948,39	861,65	963,10	+14,71	+1,55	+101,45	+11,77
3.2	Продуктивність праці одного робітника	тис. грн. / особа	1327,74	1206,31	1303,01	-24,73	-1,86	+96,71	+8,02
3.4	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн..	3,92	4,84	4,43	+0,52	+13,22	-0,40	-8,32
3.5	Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року		0,32	0,42	0,46	+0,14	+43,29	+0,04	+9,52
3.6	Коефіцієнт оновлення основних засобів								
3.7	Коефіцієнт вибуття основних засобів								
3.8	Фондовіддача	грн./ грн.	0,95	0,79	0,92	-0,03	-2,65	+0,13	+16,22
3.9	Фондоозброєність праці працівників	тис. грн./ чол.	1000,91	1085,57	1044,08	+43,17	+4,31	-41,49	-3,82
3.10	Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	обороти	1,36	0,99	1,60	+0,24	+17,99	+0,62	+62,67

Продовження таблиці 2.4

3.11	Середній період обороту оборотних засобів	дні	265	365	224	-40	-15,25	-141	-38,53
3.12	Коефіцієнт обіговості активів	грн./грн.	0,67	0,55	0,82	+0,14	+20,95	+0,26	+47,05
3.13	Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	обороти	-	-	-	-	-	-	-
3.14	Середній період обороту дебіторської заборгованості	дні	-	-	-	-	-	-	-
3.15	Коефіцієнт обіговості запасів	обороти	1,37	0,99	1,61	+0,24	+17,57	+0,62	+62,30
3.16	Середній період зберігання запасів	дні	263	363	224	-39	-14,95	-139	-38,39
3.17	Тривалість операційного циклу	дні	-	-	-	-	-	-	-
4. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ									
4.1	Рентабельність продажу	%	39,25	24,31	25,57	-13,69	-34,87	+1,25	+5,15
4.2	Рентабельність активів	%	26,45	13,48	20,84	-5,61	-21,22	+7,36	+54,62
4.3	Рентабельність власного капіталу	%	37,19	21,54	29,95	-7,24	-19,48	+8,41	+39,02

Провівши розрахунок економічних та фінансових показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» використовувалась фінансова та статистична звітність за 2018-2020 роки зробимо наступні висновки.

Середня вартість сукупного капіталу знижується у 2020 році проти 2018 року на 2377,45 тис. грн. (8,4%). Це відбулося через зниження у 2019 році на 3092 тис. грн. (10,5%). Динаміка середньої вартості власного капіталу дещо відрізняється від попереднього показника (рис. 2.13).

Маємо сталу тенденцію до зниження протягом всього періоду. В результаті маємо зменшення середньої вартості власного капіталу за три роки – 2109,55 тис.грн (10,04%).

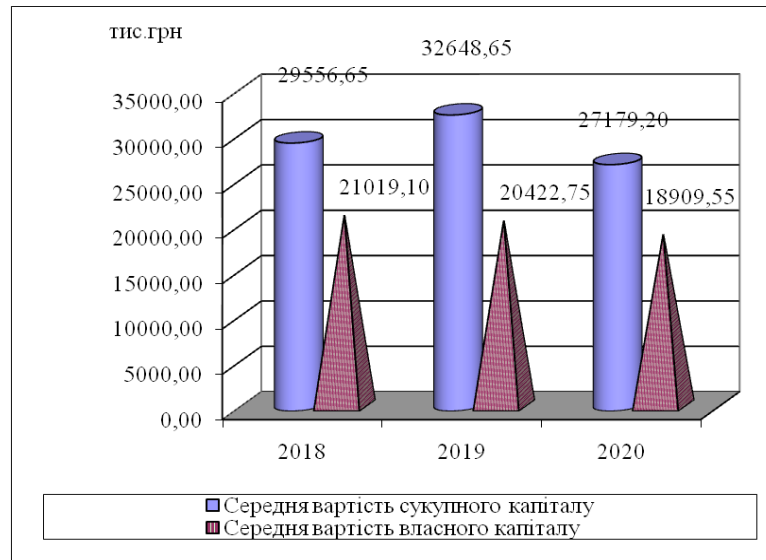

Рисунок 2.13 – Динаміка власного та сукупного капіталу селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Ресурси селянського (фермерського) господарства «Урожай» використовувалась фінансова та статистична звітність за 2018-2020 роки складала основні засоби, оборотні активи та персонал. Нематеріальні ресурси протягом трьох років були відсутні. Середньорічна вартість основних засобів протягом 2018-2020 років збільшується на 2994,75 тис.грн (14,75%). Динаміка зростання даного показника є сталою (рис. 2.14).

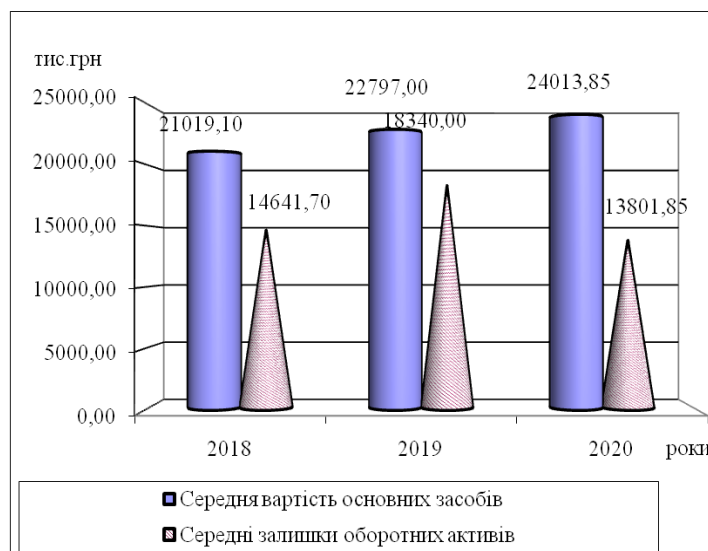

Рисунок 2.14 – Динаміка середньої вартості основних засобів та оборотних активів на селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Оборотні активи господарства на кінець року мають динаміку до зменшення у 2020 році на 50,17% проти 2018 року. Запаси на кінець 2019 року зросли на 581,90 тис.грн (3,24%), а вже у 2020 році зменшились на 9547,90 тис грн. (51,51%). Грошові кошти та їх еквіваленти мають сталу динаміку до зменшення протягом всього періоду. Середні залишки оборотних коштів за період 2018-2020 роки зменшуються на 839,85 тис.грн (5,74%) переважно за рахунок зменшення у 2020 році на 24,74% проти 2019 де відбулося їх збільшення на 25,26%.

Середньооблікова чисельність працівників у 2020 році зросла на 3 особи у порівнянні із 2018 роком (рис. 2.15).

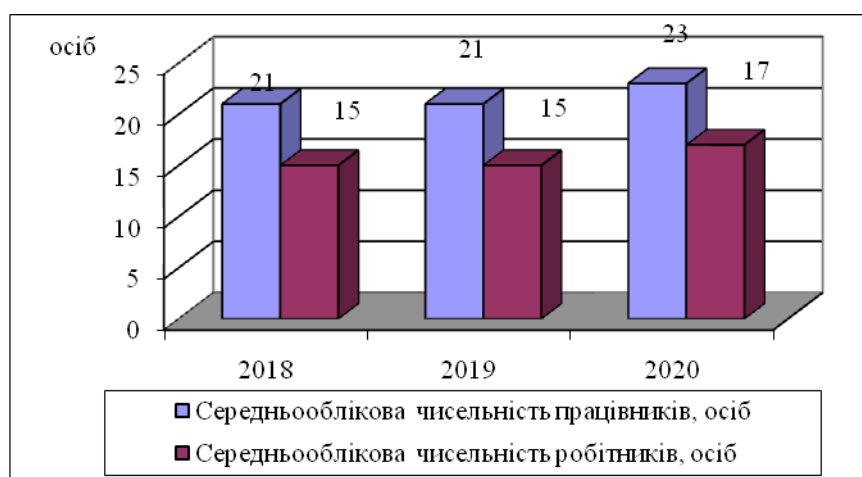

Рисунок 2.15 – Динаміка середньооблікової чисельності працівників на селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Проаналізуємо економічні та фінансові результати діяльності господарства за 2018-2020 роки.

Проаналізувавши динаміку економічних показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки, можна зробити наступний висновок. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції за три роки зростає на 2235,10 тис.грн (11,22%) за рахунок зростання у 2020 році на 22,42% (рис. 2.16).

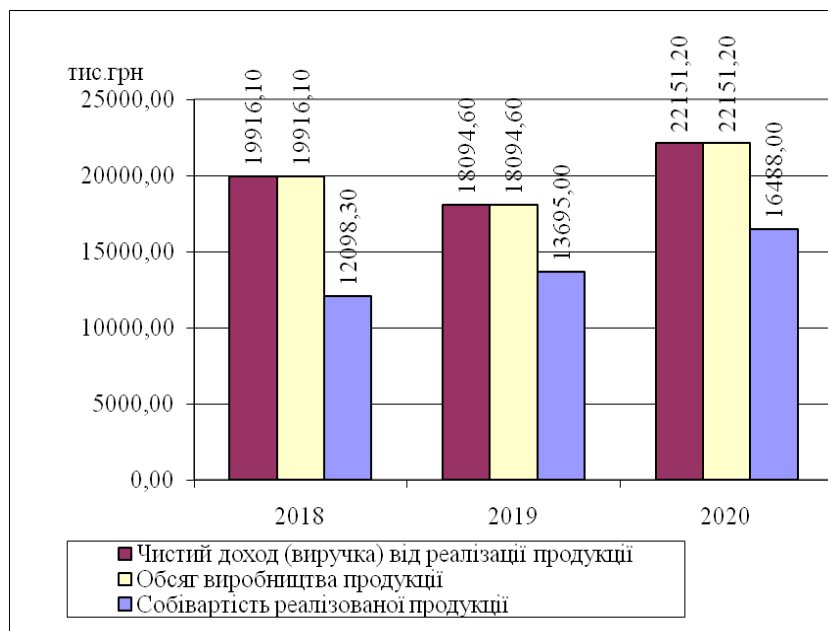

Рисунок 2.16 – Динаміка економічних показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Обсяг реалізованої продукції у натуральних показниках зменшується за весь період на 534 ц через суттєве зменшення обсягів реалізації у 2020 проти 2019 року на 4778 ц (12,51%).

Обсяг виробництва у вартісних показниках має динаміку до зростання протягом досліджуваного періоду. Дана динаміка є позитивною, але, як зазначалося у попередньому пункті даного розділу кваліфікаційної роботи бакалавра, валовий збір падає, тобто підприємство за останні два роки знижує обсяги виробництва у натуральних показниках на 9877,4 ц.

Собівартість реалізованої продукції зростає щороку. Це також свідчить про зростання витрат на виробництво, а відповідно і цін на продукцію.

Отже, зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції відбувається за рахунок зростання цін на продукцію, а не через збільшення валового збору. Товариство мало б можливість покращити свої фінансові показники, збільшивши обсяги виробництва.

Мета господарської діяльності досліджуваного підприємства – отримання прибутку. Дана мета досягнута товариством. Підприємство прибуткове.

Маємо зниження розміру прибутку у 2019 році та зростання у 2020 році (рис. 2.17).

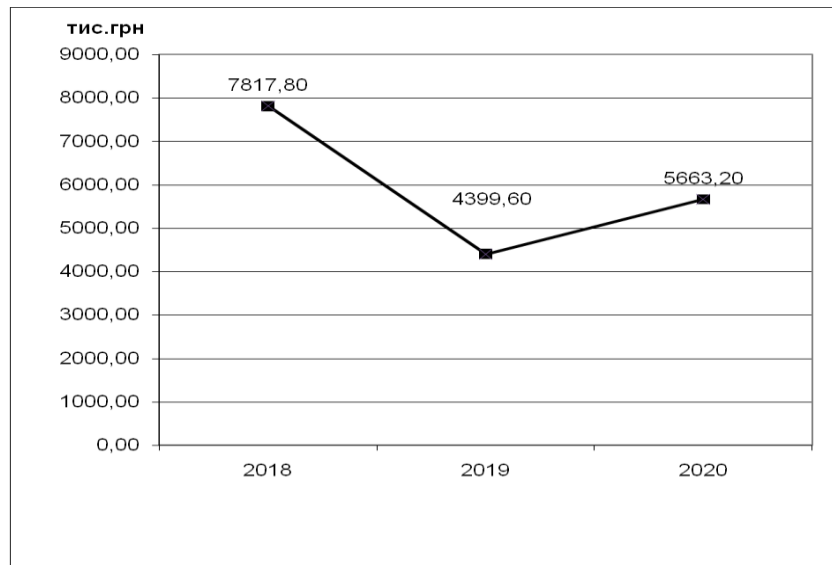

Рисунок 2.17 – Динаміка чистого прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Проаналізуємо показники ефективності використання ресурсів на селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки. Основні засоби за цей період мають рівень зносу, який коливався в межах 32%-46%, при цьому прослідковується негативна динаміка до зростання даного показника (рис.2.18).

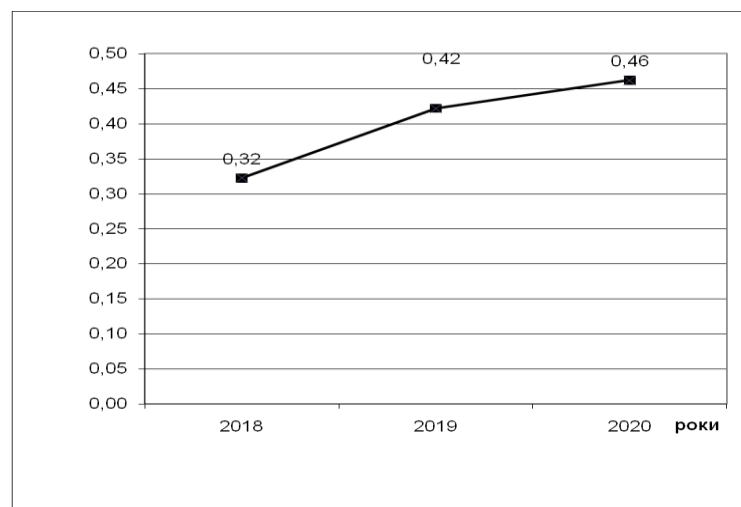

Рисунок 2.18 – Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Показник фондівдачі, що характеризує ефективність використання основних засобів знаходиться в межах 0,79-0,95 грн/грн. (рис. 2.19). Коефіцієнт обіговості оборотних засобів на селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки має несталу динаміку до зростання.

Рисунок 2.19 – Динаміка фондівдачі та коефіцієнта обіговості оборотних засобів селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Прибуток є абсолютним фінансовим показником результативності діяльності будь-якого підприємства. Для аналізу ефективності господарської діяльності проаналізуємо показники рентабельності за три роки (рис. 2.20).

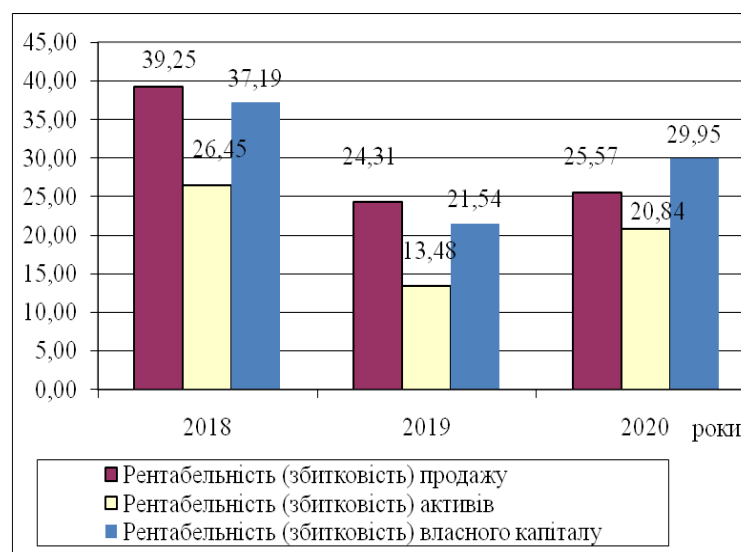

Рисунок 2.20 – Динаміка показників рентабельності селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020, %

Аналіз фінансових та економічних показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 дозволив зробити наступні висновки. Підприємство отримує прибутки та є рентабельним, але дані показники знизились за два останніх роки проти 2018 року. Відмічається рівень зносу основних засобів на рівні 32-46%, що може впливати на ефективність їх використання, яка знизилась протягом 2018-2020 років.

Відмічаємо спад виробництва та реалізації продукції у натуральних показниках. Собівартість продукції зростає. Зростання собівартості продукції має негативний характер, збільшує витрати підприємства і зменшує прибуток, якщо воно виникло не через збільшення обсягу випуску продукції.

Обсяги реалізованої продукції зростають лише через зростання цін на продукцію.

2.4. Стан охорони праці на підприємстві

Згідно Закону України «Про охорону праці», «охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності» [4].

Ефективним методом організації охорони праці в установі є системний підхід, тобто об'єднання розрізнених заходів з охорони праці в єдину систему цілеспрямованих дій на всіх рівнях і стадіях управління виробництвом шляхом створення і забезпечення функціонування системи управління охороною праці.

Діяльність сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств повинна базуватися на Кодексі законів про працю України, Господарському кодексі України, Законах України «Про охорону праці», «Про фермерське господарство», «Про пестициди і агрохімікати», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та низки інших чинних нормативно-правових актів,

спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності в сільському господарстві.

Одним із основних нормативно-правових актів, що безпосередньо регулюють організацію техніки безпеки та охорону праці в аграрних господарствах, є Правила охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України від 29.08.2018 № 1240 (далі – Правила). Відповідно до цих Правил систему організації охорони праці аграріїв слід розділити на декілька складових:

- вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць;
- безпека праці під час експлуатації сільськогосподарської техніки;
- поведження з мінеральними добривами та пестицидами, їх зберігання та використання;
- вимоги безпеки під час обробітку ґрунту, сівби й догляду за посівами під час збирання та зберігання продукції рослинництва;
- безпека праці під час збирання та заготівлі соломи, сіна, сінажу й силосу;
- вимоги безпеки під час одержання продукції тваринництва, правила поведження з тваринами;
- пожежна безпека та робота з електроприладами.

Документи з охорони праці, які мають бути в малому сільськогосподарському підприємстві чи фермерському господарстві, наступні:

- накази, положення, переліки та інші акти з охорони праці, що діють у межах господарства та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці;
- посадові інструкції, інструкції з охорони праці за професіями та видами робіт, правила внутрішнього трудового розпорядку;
- порядок і графік проведення навчань та перевірки знань з питань охорони праці працівників та спеціалістів.

Залежно від наявної матеріально-технічної бази власник (керівник) господарства повинен отримати в територіальних органах Держпраці дозвільні документи або задекларувати роботи підвищеної небезпеки. Також до його основних обов'язків належить:

- забезпечення фінансування й організація проведення попереднього (під час прийняття на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі;

- забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами.

Відповідно до чинних нормативно-правових актів для організації охорони праці повинна бути створена служба охорони праці чи хоча б призначена відповідальна особа. Але якщо чисельність працюючих у фермерських господарствах мала – їх слід перевести на самоорганізацію техніки безпеки та охорони праці. У процесі самоорганізації охорони праці всі обов'язки, пов'язані з технікою безпеки, навчанням, підвищенням кваліфікації та отриманням дозволів з охорони праці, покладено на самого господаря.

Керівник підприємства повинен усвідомлювати необхідність створення безпечних та здорових умов праці для попередження виробничого травматизму й професійних захворювань у порядку, встановленому чинним законодавством.

Впровадження заходів з охорони праці та техніки безпеки матиме значний позитивний вплив на профілактику виробничого травматизму і допоможе зберегти життя й здоров'я працівників під час трудової діяльності.

Система управління охороною праці (далі СУОП) – підсистема єдиної системи управління виробництвом, яка контролює показники безпеки та охорони управління виробництвом, аналізує стан охорони праці, забезпечує прийняття, підготовку і реалізацію рішень, які спрямовані на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці.

До основних принципів функціонування СУОП на підприємстві належать:

- зв'язок процесу виробництва з рівнем забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці;
- виконання трудової і технологічної дисципліни працівниками підприємства;
- діяльність органів управління охороною праці підприємства спільна з метою виконання заходів по створенню безпечних і здорових умов праці;
- обов'язкова економічна зацікавленість роботодавця і працівника у поліпшенні безпечних і нешкідливих умов праці.

Головною метою управління охороною праці є створення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці, покращення виробничого побуту, запобігання травматизму і профзахворюванням [73].

Система управління охороною праці створюється суб'єктом господарювання і має передбачати підготовку, прийняття та реалізацію завдань щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності найманих працівників у процесі їх трудової діяльності [73].

Суб'єктом управління в системі управління охороною праці підприємства є роботодавець, а в цехах, на виробничих дільницях і в службах – керівники відповідних структурних підрозділів і служб. Об'єктом управління в системі управління охороною праці підприємства є діяльність структурних підрозділів та служб підприємства щодо забезпечення безпечних і здорових умов праці на робочих місцях, виробничих дільницях, у цехах та на підприємстві в цілому [73].

Створювати систему управління охороною праці на будь-якому підприємстві доцільно за такою послідовністю:

- перший етап – визначення політики охорони праці щодо заходів та обов'язків у цій сфері;

- другий етап – визначення мети, об'єкта, функцій, методів, органів управління стосовно охорони праці;
- третій етап – побудова системи заходів мотивації, обліку, аналізу та контролю системи управління охороною праці;
- четвертий етап – створення нагляду за ефективністю функціонування діючої системи управління охороною праці на підприємстві;
- п'ятий етап – забезпечення необхідних умов для діяльності та майбутнього вдосконалення системи управління охороною праці.

Відповідно до «Типового положення про службу охорони праці», на підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 50 осіб функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва (суміщення) особи які мають відповідну підготовку.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 20 осіб для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають виробничий стаж роботи не менше трьох років і пройшли навчання з охорони праці.

На даному підприємстві на кінець 2020 року кількість постійних працівників складає 23 особи, тому службу з охорони праці не утворювали.

На підприємстві використовують найману працю, тому витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми фонду оплати праці на підприємстві.

Виходячи з цієї нормативної величини на підприємстві виділяються кошти на поліпшення умов праці (табл. 2.5).

Облік і аналіз виробничого травматизму та професійної захворюваності на підприємстві. За досліджуваний період 2018-2020 роки на селянському (фермерському) господарстві «Урожай» випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності зафіксовано не було.

Таблиця 2.5 – Аналіз коштів, які виділялися на поліпшення умов праці селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Рік	Фонд оплати праці, тис. грн.	Виділені кошти на поліпшення умов праці, тис. грн.
2018	986,7	4,93
2019	1218,6	6,09
2020	1223,55	6,12

Витрати на охорону праці у період 2018-2020 роки збільшились у (рис. 2.21).

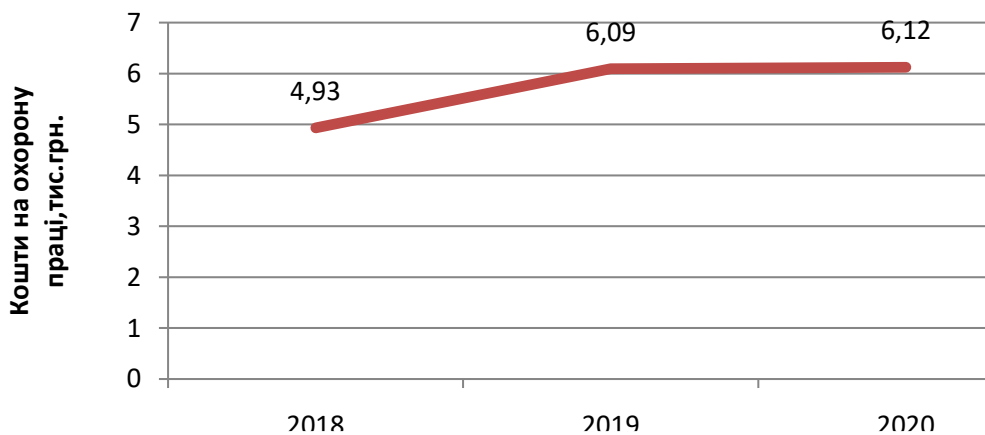

Рисунок 2.21 – Фінансування охорони праці на селянському (фермерському) господарстві «Урожай» у 2018-2020 роках

При їх наявності роботодавець повинен організувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням з всеукраїнськими об'єднаннями профспілок [4].

Вимоги із пожежної безпеки на підприємстві. Залежно від особливостей виробничого процесу, крім загальних вимог пожежної безпеки, здійснюються спеціальні протипожежні заходи для окремих видів виробництв, технологічних процесів та промислових об'єктів. З метою протипожежної профілактики на селянському (фермерському) господарстві «Урожай» за 2018-2020 роки розробляються заходи, спрямовані на попередження пожеж, перекриття шляхів розповсюдження вогню, забезпечення швидкої та безпечної евакуації людей та майна з приміщення.

Оцінка економічної ефективності СУОП.

Визначення соціальної ефективності заходів для охорони праці на підприємстві із загальною (середньообліковою) кількістю працюючих 234 чоловік на підставі:

- кількість робочих місць, що не відповідають вимогам санітарних норм, до проведення заходів 10 ,після проведення заходів 7;
- чисельність працівників, які працюють в умовах, що не відповідають вимогам санітарних норм до проведення норм 9 , після 6;
- кількість випадків травматизму до проведення заходів 4 , після - 2;
- кількість днів непрацездатності через травматизм до проведення заходів 18, після 11;
- кількість працівників, що звільнилися до проведення заходів 7, після 5;

Розв'язання:

Визначимо скорочення кількості робочих місць, що не відповідають вимогам нормативних актів щодо безпеки виробництва:

$$\Delta K = \frac{P_1 - P_2}{K_3} \times 100, \% \quad (2.1)$$

$$\Delta K = \frac{10 - 7}{124} \times 100 = 2,42\%$$

де P_1, P_2 - кількість робочих місць, що не відповідають вимогам санітарних норм до і після проведення заходів;

$K_3 = N/2 = 249/2 = 124$ - загальна кількість робочих місць (працюють у дві зміни, так як на $P_1 = 10$ припадає $N_1 = 9$ чол.

Визначаємо скорочення чисельності працівників, які працюють в умовах, які не відповідають вимогам санітарних норм:

$$\Delta Ч = \frac{N_1 - N_2}{N} \times 100, \% \quad (2.2)$$

$$\Delta Ч = \frac{9 - 7}{249} \times 100 = 1,2\%$$

де N_1, N_2 – чисельність працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарним нормам до і після здійснення заходу, чол.;

N – річна середньооблікова чисельність працівників, чол.

Зменшення коефіцієнта частоти травматизму

$$\Delta K_{\text{ч}} = \frac{T_1 - T_2}{N} \times 100 \quad (2.3)$$

$$\Delta K_{\text{ч}} = \frac{4 - 2}{249} \times 100 = 0,8\%$$

де T_1, T_2 - кількість випадків травматизму відповідно до і після проведення заходу.

Визначимо скорочення плинності кадрів через незадовільні умови праці.

$$\Delta \text{Чп} = \frac{3_1 - 3_2}{N} \times 100 \quad (2.4)$$

$$\Delta \text{Чп} = \frac{7 - 5}{249} \times 100 = 0,8\%$$

Розрахунок річної економії від зменшення рівня захворюваності на підставі наступних даних:

- кількість днів непрацездатності через хвороби на 100 працівників до проведення заходів 2698, після 2499;
- річна середньооблікова чисельність робітників 249, чоловік;
- вартість виробленої товарної продукції за зміну на одного працівника промислово-виробничого персоналу 163, грн.;
- вартість річної товарної продукції підприємства 710, тис. грн.;
- середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу 187, чол.;

- середньорічна заробітна плата одного працівника разом із відрахуваннями на соцстрахування $Z_p=1962$ грн.;
- середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності $Z=109$ грн.

Розв'язання:

Скорочення витрат робочого часу за рахунок зменшення рівня захворюваності (аналогічно травматизму) за певний час:

$$\Delta D = \frac{D_1 - D_2}{100} \times Ч_3, \text{ люд.-днів.} \quad (2.5)$$

$$\Delta D = \frac{2698 - 2499}{100} \times 249 = 495 \text{ люд.-днів.}$$

де D_1, D_2 – кількість днів непрацездатності через хвороби чи травматизм на 100 працюючих відповідно до і після проведення заходів.

Зростання продуктивності праці:

$$\Delta W = \frac{\Delta D \times Z_6}{P_n} \times 100\% \quad (2.6)$$

$$\Delta W = \frac{495 \times 163}{710000} \times 100\% = 11,36\%$$

де Z_6 – вартість виробленої продукції за зміну на одного працівника промислово – виробничого персоналу;

P_n – вартість річної товарної продукції підприємства.

Річна економія зарплати за рахунок зростання продуктивності праці при зменшенні рівня захворюваності і травматизму:

$$E_3 = \frac{\Delta W \times Z_p}{100} \times Ч_{cp}, \text{ грн.} \quad (2.7)$$

$$E_3 = \frac{11,36 \times 1962}{100} \times 187 = 41769,16 \text{ грн.}$$

де $Ч_{cp}$ – середньорічна чисельність промислово – виробничого персоналу;

$З_p$ – заробітна плата одного працівника.

Економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності:

$$E_{cc} = \Delta D \times P_d, \text{ грн.} \quad (2.8)$$

$$E_{cc} = 495 \times 109 = 53955, \text{ грн.}$$

де P_d – середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності

Річна економія за рахунок зменшення рівня захворюваності (травматизму):

$$E_{pz(m)} = E_z + E_c + E_{cc}, \text{ грн.} \quad (2.9)$$

$$E_{pz(m)} = 41679,16 + 53955 = 95634,16, \text{ грн.}$$

Отже, робимо висновок, що на підприємстві найбільша за період 2018-2020 роки кількість постійних працівників складала 23 особи, тому службу з охорони праці не утворювали. За період 2018-2020 роки збільшувалися кошти на поліпшення умов праці. За досліджуваний період на підприємстві випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності зафіксовано не було. На даному підприємстві організовані робочі місця, пожежна безпека підприємства відповідає вимогам Закону України «Про пожежну безпеку», Правилам пожежної безпеки в Україні та вимогам відповідних нормативних документів.

Висновок до розділу 2.

У другому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра було проаналізовано стан та перспективи розвитку аграрного бізнесу. В останні роки вітчизняний агропромисловий комплекс можна розглядати як найбільш перспективну сферу структурної перебудови вітчизняної економіки. Саме тому в умовах сучасних інтеграційних процесів агропромисловий комплекс

набуває дедалі більшого значення. Окреслено основні проблеми розвитку галузі. Агропромисловий виробничий сектор України має величезний потенціал та передумови для подальшого зростання. Вирішення проблем галузі дасть змогу вивести рівень агропромислового комплексу на найвищі позиції у світі. Основною метою селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 є: отримання максимального прибутку шляхом забезпечення сталості і подальшого збільшення виробництва продукції; всебічного збільшення виробництва продукції. Аналіз фінансових та економічних показників діяльності товариства за 2018-2020 роки дозволив зробити наступні висновки. Підприємство отримує прибутки та є рентабельним, але дані показники знизились за два останні роки проти 2018 року. Відмічається рівень зносу основних засобів на рівні 32-46%, що може впливати на ефективність їх використання, яка знизилась протягом 2018-2020 років. Відмічаємо спад виробництва та реалізації продукції у натуральних показниках. Собівартість продукції зростає. Зростання собівартості продукції має негативний характер, збільшує витрати підприємства і зменшує прибуток, якщо воно виникло не через збільшення обсягу випуску продукції. Обсяги реалізованої продукції зростають лише через зростання цін на продукцію. Аналіз стану охорони праці показав на відсутність на підприємстві за досліджуваний період нещасних випадків, випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБЛЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА «УРОЖАЙ»

3.1. Аналіз прибутковості підприємства

Прибуток – один з основних показників діяльності підприємства. Збільшення його розміру є однією з головних задач більшості вітчизняних підприємств. Саме тому прибуток є об'єктом управління та джерелом розвитку підприємства.

В Україні існують дві системи оподаткування: загальна і спрощена. Малі підприємства мають змогу використовувати одну з систем.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – такий механізм сплати податків, за якого суб'єкт господарювання сплачує єдиний податок замість тих видів податків, що передбачені загальною системою оподаткування з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Єдиний податок (ЄП) – податок, що сплачують суб'єкти господарювання на спрощеній системі оподаткування; основний підприємницький податок.

З 2012 року сума єдиного податку визначається у відсотковому відношенні та залежить від групи платника [3]. Групи платників єдиного податку подані у таблиці 3.1.

Селянське (фермерське) господарство «Урожай» відноситься до малих підприємств та протягом 2018-2020 років користувалося пільговою системою оподаткування, а саме, сплачувало єдиний податок. Підприємство відноситься до 4 групи.

Таблиця 3.1 – Групи платників єдиного податку станом на 2020 рік

	1 група (для фіз. осіб)	2 група (для фіз. осіб)	3 група (для фіз. та юр. осіб)	4 група (для с/г підприємств)
Ставка ЄП	до 210,20 грн. (до 10% прожиткового мінімуму для працездатної особи на 1 січня 2020 року)	до 944,60 грн.(до 20% мінімальної заробітної плати у 2020 році)	3% - у разі сплати податку на додану вартість; 5% - у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку.	0,57 % - 6,33 % від оцінки 1 га з урахув. індексації
Обсяг доходу	До 1 млн.грн.	До 5 млн. грн.	До 7 млн. грн.	Не менше 75 % частка с/г продукції в доході
Працівники	–	До 10 осіб	Не обмежено	Для юр.осіб – не обмежено Для фіз.осіб. – не використовують
Діяльність	Роздрібна торгівля, побутові послуги	Послуги, виробництво, торгівля, ресторанне господарство	Усі види, дозволені спрощеною системою	Виробництво с/г продукції

Проаналізуємо динаміку прибутку підприємства за період 2018-2020 роки (рис. 3.1).

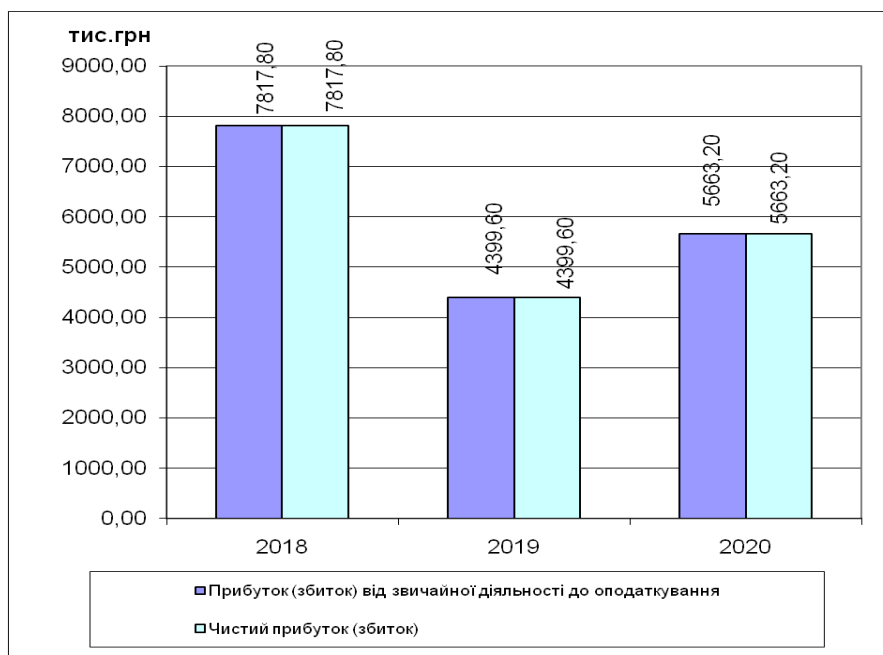

Рисунок 3.1 – Динаміка прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

В цілому діяльність підприємства прибуткова. Відмічається зменшення розміру прибутку підприємства протягом досліджуваного періоду, що є негативним.

Прибутковість підприємства є найважливішим показником, який відображає фінансовий стан підприємства, його здатність отримати позитивний фінансовий результат від комерційної діяльності, що полягає у перевищенні доходу над витратами, і в такій сумі, якої буде достатньо для ефективною і продуктивною подальшої діяльності.

Проведемо аналіз доходів та витрат товариства за 2018-2020 роки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Аналіз доходів та витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення			
				2020 до 2018 р		2020 до 2019 р	
				Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	19916,1	18094,6	22151,20	+2235,1	+11,22	+4056,6	+22,42
Інші доходи	-	-	-	-	-	-	-
Разом доходи	19916,1	18094,6	22151,20	+2235,1	+11,22	+4056,6	+22,42
Собівартість реалізованої продукції (т.р.п.)	12098,3	13695,0	16488,00	4389,70	+36,28	+2793,0	+20,39
Інші витрати	-	-	-	-	-	-	-
Разом витрати	12098,3	13695,0	16488,00	+4389,7	+36,28	+2793,0	+20,39
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	7817,80	4399,60	5663,20	-2154,6	-27,56	+1263,6	+28,72
Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	-
Чистий прибуток	7817,80	4399,60	5663,20	-2154,6	-27,56	+1263,6	+28,72

Аналіз доходів та витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки показав, що чистий прибуток підприємства за три досліджувані роки зменшився на 2154,6 тис.грн (27,56%). Суттєве зменшення маси прибутку відбулося у 2019 році – на 43,73% проти

Загальна сума доходів товариства у 2020 році порівняно з 2019 роком зросла на 14056,6 тис.грн (22,42%), а у порівнянні з 2018 роком збільшилася на 11,22% та становить 22151,20 тис. грн. Збільшення відбувалося лише у 2020 році.

Загальна сума витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» у звітному періоді збільшилася на 2793,0 тис.грн (20,39%) порівняно із 2019 роком, а у порівнянні із 2018 роком – на 36,28% та становить у 2020 році 16488,0 тис. грн. (рис. 3.2).

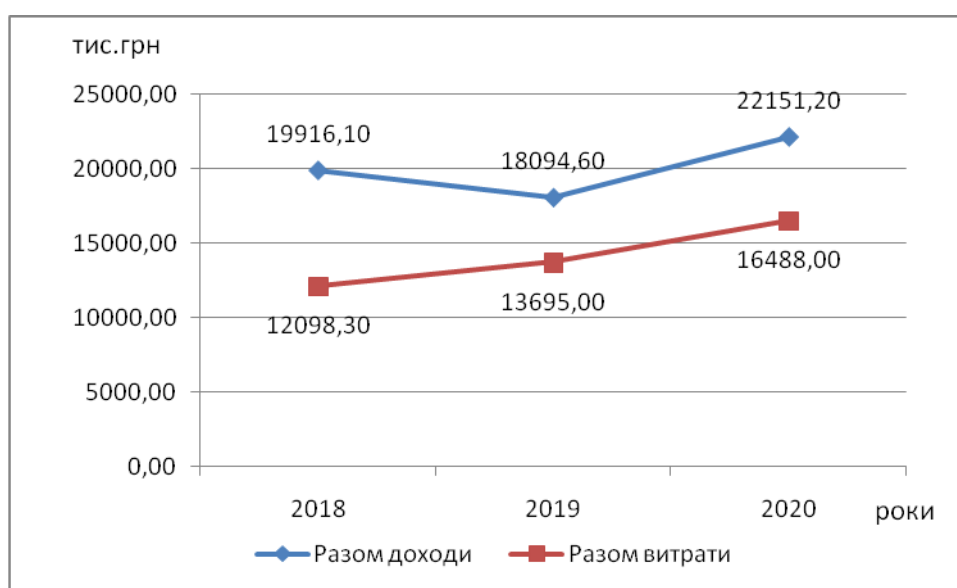

Рисунок 3.2 – Динаміка доходів та витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Проаналізуємо структуру доходів за 2018-2020 роки (табл. 3.3).

Основною складовою доходів підприємства є чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг). Чистий дохід селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки отримує в результаті реалізації продукції рослинництва.

Таблиця 3.3 – Структура доходів селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення			
				2020 до 2018 р		2020 до 2019 р	
				Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), %	100,00	100,00	100,0	0,00	0,00	0,00	0,00
Інші доходи, %	–	–	–	–	–	–	–
Разом доходи, %	100,00	100,00	100,0	–	–	–	–
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), %	60,75	75,69	74,43	13,69	22,53	-1,25	-1,65
Інші витрати, %	–	–	–	–	–	–	–
Разом витрати, %	60,75	75,69	74,43	13,69	22,53	-1,25	-1,65
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, %	39	24	26	-13,69	-34,87	1,25	5,15

Проаналізуємо структуру чистого доходу від реалізації за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки (рис. 3.4).

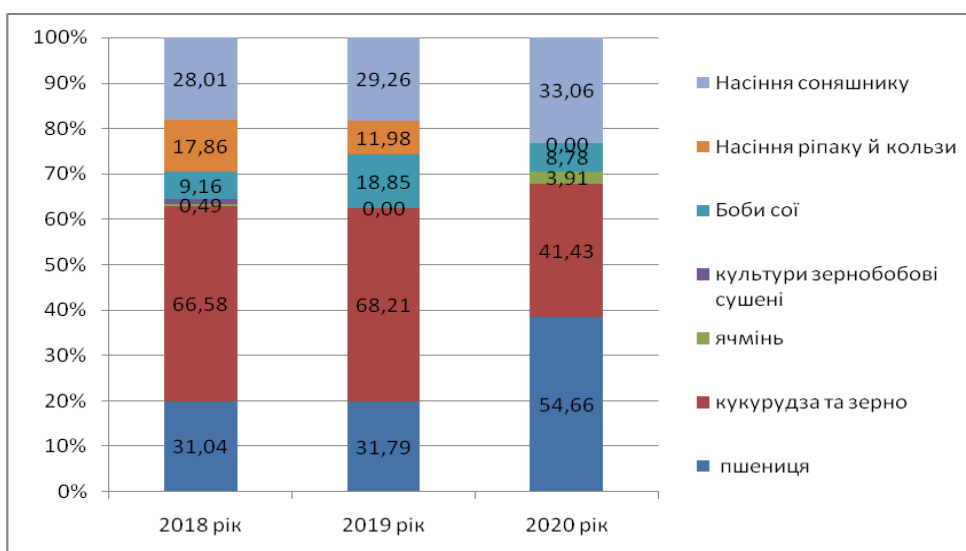

Рисунок 3.4 – Структура чистого доходу від реалізації за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Аналіз показав зменшення частки чистого доходу від реалізації насіння ріпаку й кользи у 2020 році на 11,98% у порівнянні із 2019 роком, боби сої – на 10,07% (переважно через зменшення у 2019 році).

У 2020 році не було реалізації насіння ріпаку й кользи та культур зернобобових сушених. За три роки зменшилася частка чистого доходу від реалізації кукурудзи (на 15,68%) і ячменю (на 11,68%), культур зернобобових (на 4,29%), насіння ріпаку й кользи (на 17,86%), бобів сої (на 0,38%).

Частка чистого доходу від реалізації пшениці за три роки (2018-2020 рр.) зросла на 108,28%, а насіння соняшнику – на 5,06% (рис. 3.5).

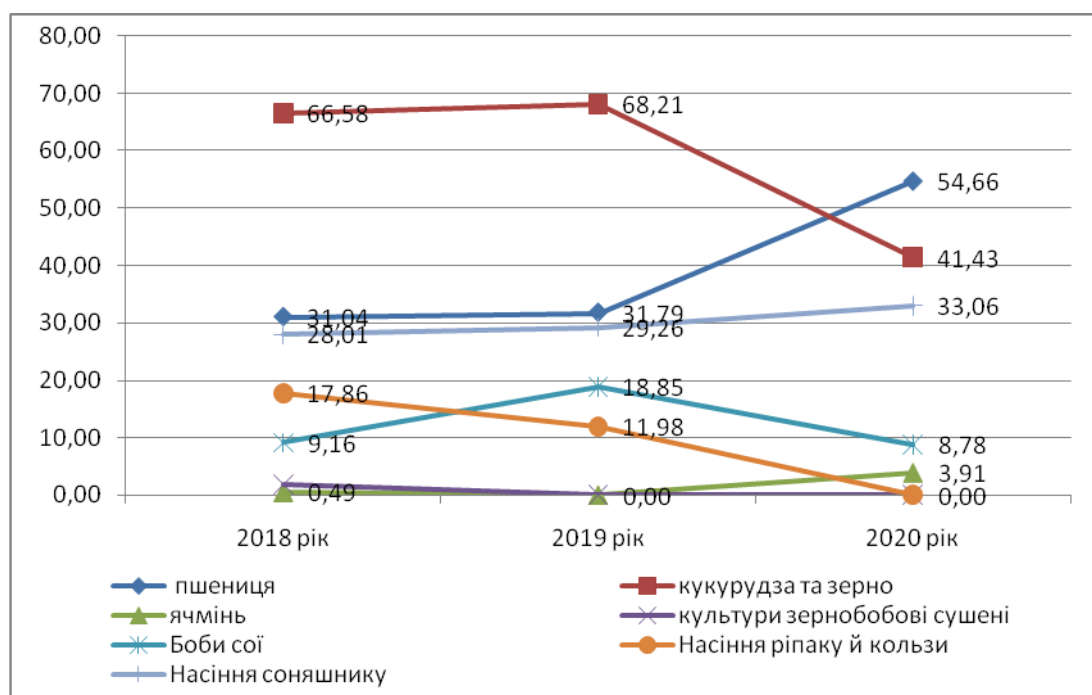

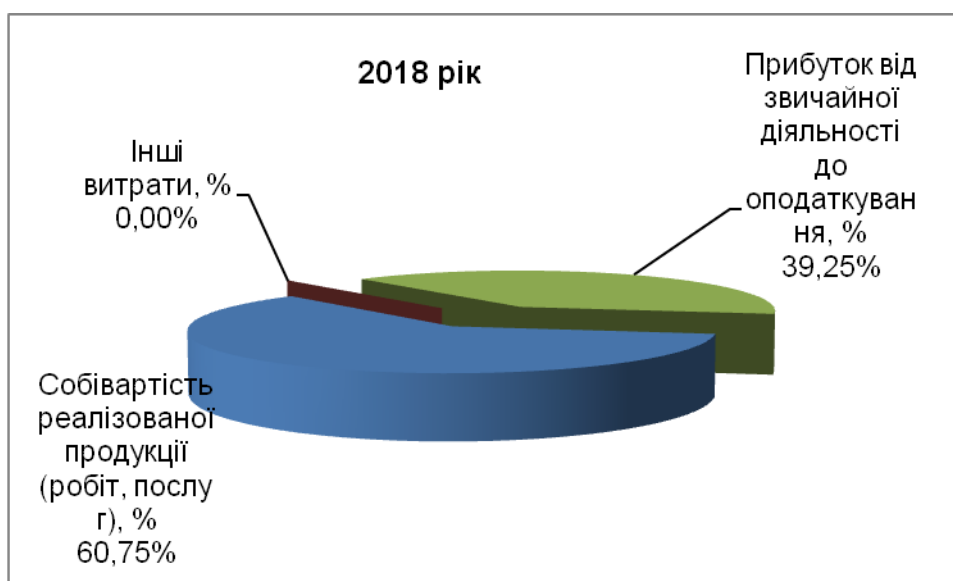
Рисунок 3.5 – Динаміка структури чистого доходу від реалізації продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Основною складовою витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» є собівартість реалізованої продукції (рис. 3.6).

Рисунок 3.6 – Склад та динаміка витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Питома вага собівартості у структурі доходів підприємства у досліджуваному періоді становила 60,75% у 2018 році; 75,69% – у 2019 році та 74,43% – у 2020 році. Як бачимо, питома вага собівартості продукції зростає у 2020 році. Структуру доходів товариства за 2018-2020 роки представлено на рисунку 3.7.

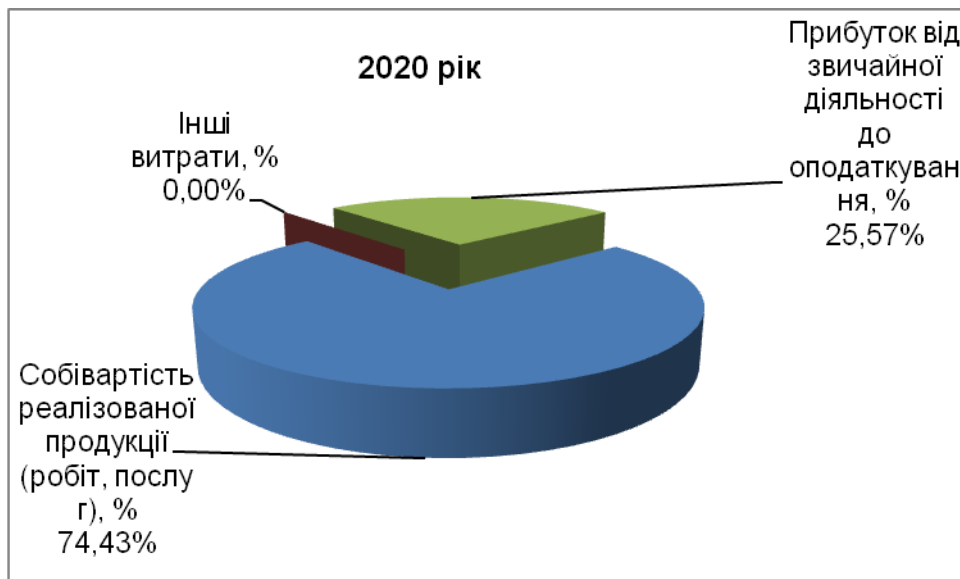

Рисунок 3.7 – Структура доходів селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Проаналізуємо прибутковість кожного виду реалізованої у 2018-2020 роках продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» (табл. 3.4)

Таблиця 3.4 – Прибутковість окремих видів реалізованої у 2018-2020 роках продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай»

Види продукції	Прибутковість %			Відхилення 2020 року до	
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2018	2019
Культури зернові та зернобобові, у тому числі	49,66	19,65	27,45	-22,20	+7,81
<i>пшениця</i>	65,01	4,51	19,22	-45,79	+14,70
<i>кукурудза та зерно</i>	43,90	28,31	43,31	-0,59	+15,00
<i>ячмінь</i>	13,24	–	5,64	-7,60	–
<i>культури зернобобові сушені</i>	44,53	–	–	–	–
Боби сої	30,49	18,69	4,80	-25,69	-13,88
Насіння ріпаку й кользи	25,34	46,66	–	–	–
Насіння соняшнику	38,36	22,92	61,86	+23,50	+38,95

Отже, аналіз прибутковості за окремими видами сільськогосподарської продукції показав найвищий рівень прибутковості – 61,86% насіння соняшнику у 2020 році. В цілому прибутковість за видами продукції має несталу динаміку (рис. 3.8, 3.9).

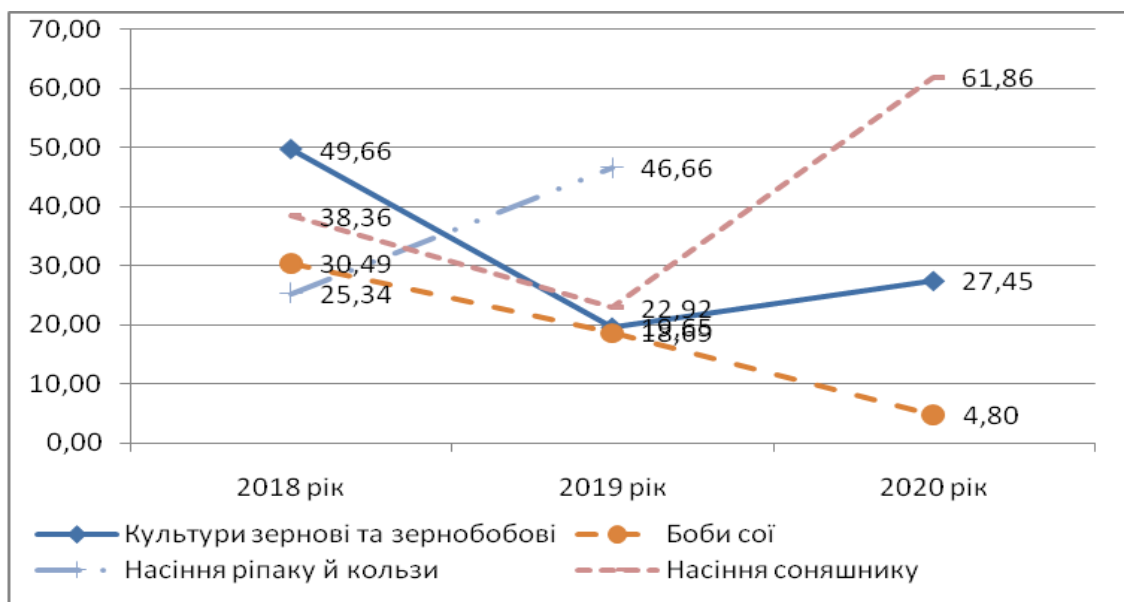

Рисунок 3.8 – Динаміка окремих видів реалізованої у 2018-2020 роках продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай»

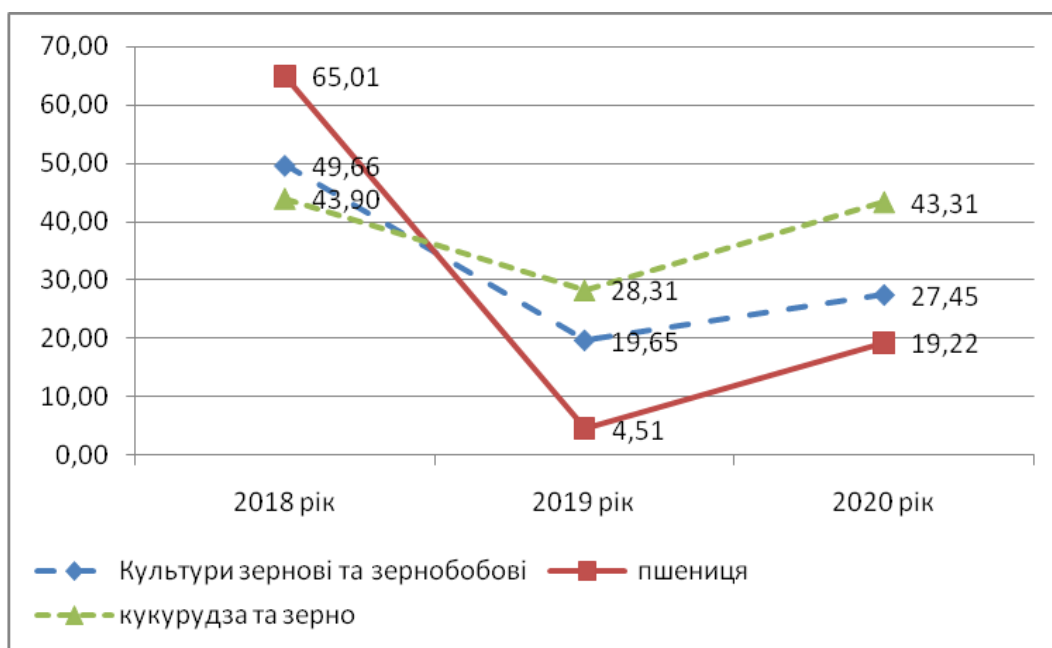

Рисунок 3.9 – Динаміка прибутковості культур зернових та зернобобових, реалізованих у 2018-2020 роках селянським (фермерським) господарством «Урожай»

По культурах зернових та зернобобових даний показник падає суттєво у 2019 році та майже у 2 рази – у 2020 році. У 2019 році прибутковість зросла лише насіння ріпаку й кользи, а у 2020 році – вже для всіх видів сільськогосподарської продукції, крім бобів сої.

Для оцінювання ефективності господарської діяльності аналіз треба проводити за відносними показниками, такими як рентабельність. Рентабельність представляє собою відносний показник ефективності діяльності підприємства, що характеризує рівень прибутковості.

Величина прибутку за абсолютним значенням є важливою у випадку, коли мова йде про фінансові ресурси, які планується використати підприємством у майбутньому.

Аналіз прибутковості діяльності підприємства проводиться за допомогою багатьох показників, розрахунок яких представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Показники прибутковості селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				2020-2018	2020-2019
1. Середній розмір майна	29556,65	32648,65	27179,20	-2377,45	-5469,45
2. Середній розмір власного капіталу	21019,10	20422,75	18909,55	-2109,55	-1513,20
3. Середній розмір власного оборотного капіталу	7754,15	7764,10	6357,20	-1396,95	-1406,90
4. Середній розмір перманентного капіталу	22669,10	22072,75	19734,55	-2934,55	-2338,20
5. Середній розмір авансованого капіталу	29523,10	32604,20	27135,70	-2387,40	-5468,50
6. Середній розмір матеріальних оборотних активів	14546,85	18244,05	13761,05	-785,80	-4483,00
7. Середній розмір основних засобів	21019,10	22797,00	24013,85	+2994,75	+1216,85
8. Вартість виробничих ресурсів	35565,95	41041,05	37774,90	+2208,95	-3266,15
9. Витрати на оплату праці	732,80	1358,00	1223,50	+490,70	-134,50
10. Вартість господарських ресурсів	36298,75	42399,05	38998,40	+2699,65	-3400,65
11. Виручка від реалізації	19916,10	18094,60	22151,20	+2235,10	+4056,60
12. Витрати	16626,70	17050,60	17984,50	+1357,80	+933,90
13. Прибуток до оподаткування	7817,80	4399,60	5663,20	-2154,60	+1263,60
14. Чистий прибуток	7817,80	4399,60	5663,20	-2154,60	+1263,60
15. Рентабельність, %					
15.1. Продажу	39,25	24,31	25,57	-13,69	+1,25
15.2. Основних засобів	37,19	19,30	23,58	-13,61	+4,28
15.3. Матеріальних оборотних активів	53,74	24,12	41,15	-12,59	+17,04
15.4. Виробничих ресурсів	21,98	10,72	14,99	-6,99	+4,27
15.5. Витрат на оплату праці	1066,84	323,98	462,87	-603,97	+138,89
15.6. Господарських ресурсів	21,54	10,38	14,52	-7,02	+4,14
15.7. Витрат	47,02	25,80	31,49	-15,53	+5,69
15.8. Активів	26,45	13,48	20,84	-5,61	+7,36
15.9. Власного капіталу	37,19	21,54	29,95	-7,24	+8,41
15.10. Власного оборотного капіталу	100,82	56,67	89,08	-11,74	+32,42
15.11. Перманентного капіталу	34,49	19,93	28,70	-5,79	+8,76
15.12. Авансованого капіталу	26,48	13,49	20,87	-5,61	+7,38

Дані таблиці 3.5 свідчать, що у 2019 році відбувається зниження показників рентабельності по товариству, але вже у 2020 році відзначається покращення всіх показників рентабельності.

3.2. Фактори та резерви зростання прибутку товариства

Для виявлення факторів та резервів зростання прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки приймемо за пряму залежність розміру прибутку від розміру чистого доходу від реалізації продукції.

Проведемо факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2019-2020 роки.

На основі даних таблиці 3.6 визначимо вплив факторів, що спричинили зміну чистого доходу від реалізації продукції.

Таблиця 3.6 – Вихідні дані для факторного аналізу чистого доходу від реалізації продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки

№ п/п	Показники	Умовні позначення	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	Середньорічна вартість майна, тис.грн	М	32648,7	27179,2	-5469,45	-16,75
2	Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	ЧД	18094,6	22151,2	+4056,6	+22,42
3	Ресурсовіддача	PВ	0,554	0,815	+0,26	+47,05

$$ЧД = М * РВ; \quad (3.1)$$

$$ЧД_{ум} = М_1 * РВ_0. \quad (3.2)$$

$$ЧД_{ум} = 27179,2 * 0,554 = 15057,28 \text{ (тис.грн).}$$

$$\Delta ЧД = ЧД_1 - ЧД_0, \quad (3.3)$$

$$\Delta ЧД = +4056,6 \text{ (тис.грн) ;}$$

В тому числі за рахунок факторів:

– середньорічна вартість майна (екстенсивний фактор).

$$\Delta ЧД_м = ЧД_{ум} - ЧД_0, \quad (3.4)$$

$$\Delta ЧД_м = 15057,28 - 18094,6 = -3037,32 \text{ (тис.грн).}$$

– ресурсовіддача (інтенсивний фактор).

$$\Delta ЧД_{рв} = ЧД_1 - ЧД_{ум}, \quad (3.5)$$

$$\Delta ЧД_{рв} = 22151,2 - 15057,28 = +7093,92 \text{ (тис.грн).}$$

$$\Delta ЧД = \Delta ЧД_м + \Delta ЧД_{рв}, \quad (3.6)$$

$$\Delta ЧД = -3037,32 + 7093,92 = +4056,6 \text{ (тис.грн)}$$

У 2020 році в порівнянні із 2019 роком чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 4056,6 тис.грн (22,42%), у тому числі за рахунок зменшення середньорічної вартості майна він зменшився на 3037,32 тис. грн..

Спостерігається позитивна динаміка ресурсовіддачі. Даний показник збільшився у 2020 році на 0,26 грн/грн..

Чистий дохід від реалізації продукції у 2020 році зріс за рахунок зростання ресурсовіддачі на 7093,92 тис.грн. Таким чином, головним чинником зростання чистого доходу від реалізації продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» стало збільшення ресурсовіддачі, тобто інтенсивний чинник.

Аналіз обсягів реалізації та виробництва у натуральних показниках, які не підвласні впливу зовнішніх факторів та не стосуються продуктивності праці працівників, показав, що підприємство за останні три роки знижує обсяги реалізації на 534 ц та обсяги виробництва на 9877,4 ц.

Так як розмір прибутку залежить від обсягів виробництва та реалізації, то можемо стверджувати, що ця негативна динаміка впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Для виявлення впливу різних чинників на зміну величини прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції проведемо факторний аналіз, в результаті якого зрозуміємо, як на розмір прибутку по окремих видах продукції вплинула зміна обсягу реалізації, собівартості та ціни в звітному 2020 році у порівнянні з 2019 роком (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Вихідні дані для факторного аналізу зміни прибутку від реалізації продукції в період з 2019-2020 роки

Культура	Кількість реалізованої продукції, ц		Собівартість, грн./ц		ціна реалізації, грн/ц		Прибуток від реалізації, тис.грн	
	q0	q1	c0	c1	p0	p1	Π0	Π1
Культури зернові та зернобобові	22763	25395	265,15	398,02	317,24	507,29	1185,9	2775
Боби сої	5371	1539	535,15	1205,78	635,15	1263,68	537,1	89,1
Насіння соняшнику	7700	6452	559,31	701,27	687,49	1135,11	987	2799,1

Розрахунок виконуємо за формулами:

$$\Delta\Pi = \Pi_1 - \Pi_0 \quad (3.7)$$

$$\Delta\Pi_q = q_1(p_0 - c_0) - q_0(p_0 - c_0) \quad (3.8)$$

$$\Delta\Pi_p = q_1(p_1 - c_0) - q_1(p_0 - c_0) \quad (3.9)$$

Отримуємо наступний результат (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Результати факторного аналізу зміни прибутку від реалізації продукції в період з 2019-2020 роки

Культура	Зміна прибутку, тис.грн			
	ΔΠ	ΔΠ _q	ΔΠ _c	ΔΠ _p
Культури зернові та зернобобові	+1589,1	+137,12	-3374,34	+4826,32
Боби сої	-448	-383,20	-1032,10	+967,30
Насіння соняшнику	+1812,1	-159,97	-915,92	+2887,99

Отже проведений факторний аналіз показав, що у 2020 році прибуток від реалізації зернових та зернобобових культур збільшився на 1589,1 тис. грн. порівняно з 2019 роком.

Збільшення обсягу реалізації даних культур призвело до збільшення прибутку на 137,12 тис. грн., підвищення собівартості культур знизило прибуток на 3374,34 тис. грн., а зростання ціни зерна забезпечило збільшення прибутку на 4826,32 тис. грн.

У 2020 році прибуток від реалізації бобів сої зменшився на 448 тис.грн, Різке зниження кількості реалізованої культури на 3832 ц призвело до зниження прибутку на 383,20 тис.грн. Зростання собівартості культури на 670,63 грн/ц дало зниження прибутку на 1032,10 тис.грн, а зростання ціни реалізації на 628,53 грн/ц – зростання прибутку на 967,30 тис.грн.

Прибуток від реалізації соняшнику у 2020 році збільшився на 1812,1 тис.грн. Зменшення обсягу реалізації соняшнику на 1248 ц призвело до зниження прибутку на 159,97 тис. грн., підвищення його собівартості на 141,96 грн/ц знизило прибуток на 915,92 тис. грн., а зростання ціни соняшнику на 447,61 грн/ц забезпечило збільшення прибутку на 2887,99 тис. грн.

Як видно з проведених розрахунків головним фактором зростання прибутку аграрного підприємства є зниження собівартості продукції.

Запропонуємо основні напрямки зниження собівартості сільськогосподарської продукції (рис. 3.10).

Сільськогосподарська продукція виробляється із використанням сільськогосподарських машин та обладнання. Важливим є ефективність використання основних засобів підприємства, рівень їх зносу, інтенсивність оновлення тощо. На досліджуваному господарстві рівень зносу основних засобів доволі високий (у 2020 році 0,46 грн/грн.). Використання морально та фізично застарілої техніки економічно не вигідно.

Наразі існує велика кількість нової, сучасної техніки із кращими показниками продуктивності. Але малі підприємства, до числа яких відноситься і селянське (фермерське) господарство «Урожай», стикається з проблемою браку коштів для оновлення парку сільськогосподарських машин або їх модернізації.

У цьому випадку можна розглянути варіант отримання кредитів на оновлення або модернізацію основних засобів. Інвестуючи напрямок можна досягти зростання прибутку за рахунок збільшення показників продуктивності праці та зниження собівартості продукції.

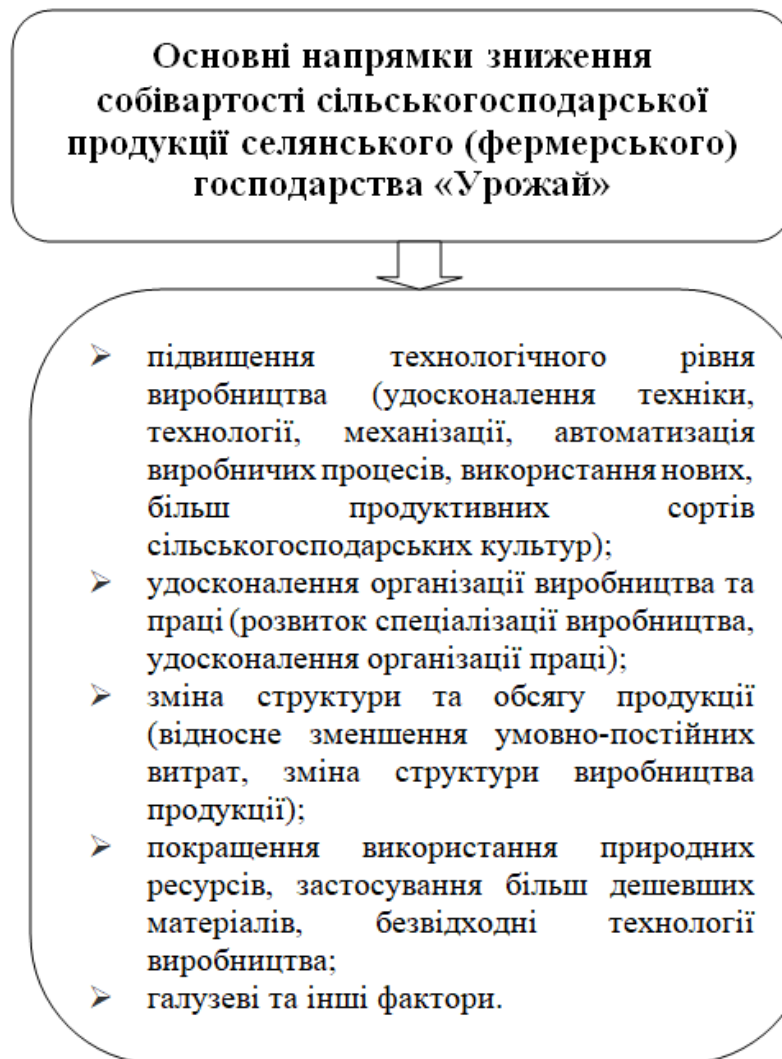

Рисунок 3.10 – Основні напрямки зниження собівартості сільськогосподарської продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай»

Обсяг досягнутого прибутку значною мірою залежить від того, наскільки раціонально та економічно використовуються матеріальні ресурси у виробництві. Зменшення величини сукупних матеріальних витрат на одиницю продукції призводить до зменшення її собівартості, при якій частка матеріальних витрат дуже велика. Зменшення матеріальних витрат збільшує прибуток.

Сільське господарство дуже залежне від природного фактору, а саме, родючості ґрунту. Відомо, що з часом навіть родючі ґрунти при неправильному використанні стають менш продуктивними. Важливим є питання екологічного забруднення, виснаженні іншими культурами тощо.

Отже, підвищення родючості ґрунту наразі є актуальним питанням будь-якого аграрного підприємства.

Важливим питанням є економія енергоносіїв за рахунок виробництва біопалива, що зменшить витрати підприємства, відповідно знизить собівартість продукції та збільшить прибуток.

Наразі в розвинених країнах інтенсивно використовується система виробництва біопалива з сільськогосподарських відходів.

Розглядаючи невиробничі фактори, можна відмітити постачальницько-збутову діяльність, соціальні умови праці та побуту, природоохоронні заходи тощо.

На основі аналізу факторів, що спричиняють вплив на прибуток підприємства, визначаються резерви його зростання.

Основні фактори, що впливають на величину прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай» зображені на рисунку 3.11.

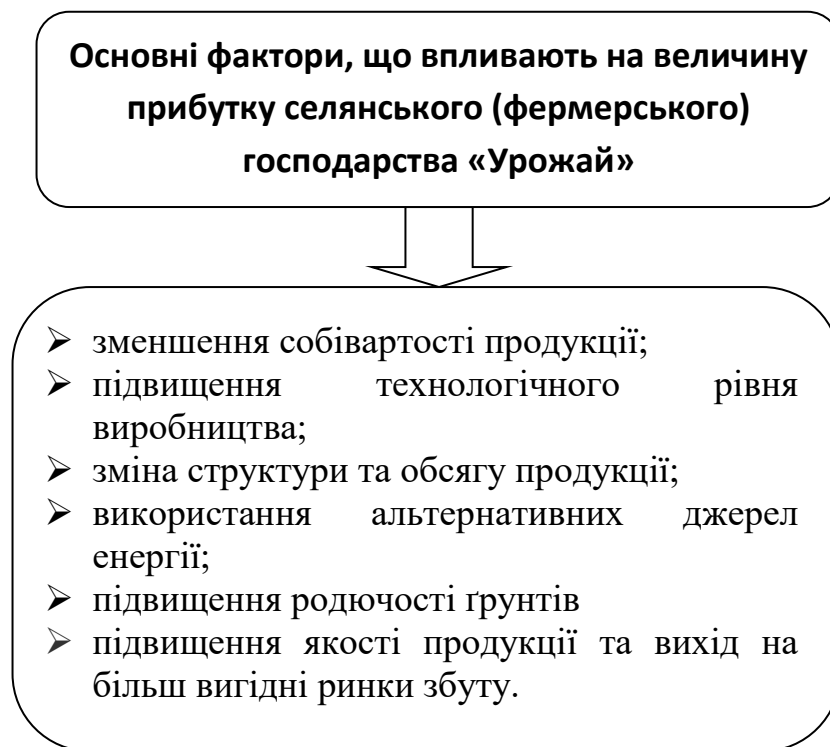

Рисунок 3.11 – Основні фактори, що впливають на величину прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай»

Ці та інші фактори, що можуть позитивно вплинути на підвищення розміру прибутку підприємства, заслуговують на увагу керівництва селянського (фермерського) господарства «Урожай». Вони повинні бути предметом дослідження в процесі планування прибутку підприємства.

Висновок до розділу 3.

Прибуток – один з основних показників діяльності підприємства. Збільшення його розміру є однією з головних задач більшості вітчизняних підприємств. Саме тому прибуток є об'єктом управління та джерелом розвитку підприємства.

Селянське (фермерське) господарство «Урожай» відноситься до малих підприємств та протягом 2018-2020 років користувалося пільговою системою оподаткування, а саме, сплачувало єдиний податок. Підприємство відноситься до 4 групи.

В цілому діяльність підприємства прибуткова. Відмічається зменшення розміру прибутку підприємства протягом досліджуваного періоду, що є негативним.

Аналіз прибутковості за окремими видами сільськогосподарської продукції показав найвищий рівень прибутковості – 61,86% насіння соняшнику у 2020 році. В цілому прибутковість за видами продукції має несталу динаміку.

Проведені розрахунки показали, що головним фактором зростання прибутку підприємства є зниження собівартості продукції.

Запропоновано основні напрямки зниження собівартості сільськогосподарської продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» та виділено основні фактори, що впливають на величину прибутку товариства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті виконання даної кваліфікаційної роботи бакалавра було виконано аналіз прибутковості та виявлені фактори та резерви зростання прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай». Це стало основою для розроблення основних заходів щодо підвищення прибутку підприємства.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літературних джерел, глосарію та додатків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра було розглянуто поняття «прибуток», його сутність та класифікацію. Зазначено, що прибуток – це один з основних показників діяльності підприємства. Збільшення його розміру є однією з головних задач більшості вітчизняних підприємств. Представлено трактування цієї категорії різними науковцями-економістами.

Розглянуто основні функції, що виконує прибуток, його роль в сучасному економічному середовищі. Джерела формування прибутку підприємства в сучасних умовах є одним із найважливіших питань. Дана інформація дозволить проаналізувати фінансовий стан підприємства, а у разі необхідності визначити напрямки його поліпшення. Основним джерелом формування прибутку виступають результати виробництва та збуту, а також фінансова та інша підприємницька діяльність, що не заборонена законом. Під формуванням прибутку розуміється його створення в процесі господарської діяльності підприємства. Існує два підходи формування прибутку підприємства: бухгалтерський і економічний. Розглянута існуюча наразі класифікація прибутку.

Прагнення максимізувати прибуток орієнтує виробників на збільшення виробництва товарів, необхідних споживачу, і в той же час на зниження виробничих витрат. Досліджено структурно-логічну схему процесу управління прибутком підприємства, що запропонована І.Л. Кушик та В.П. Мартиненко. Формування прибутку підприємства складається з трьох етапів.

Процес управління прибутком включає аналіз його складу та структури, виявлення динаміки його обсягу. В управлінні прибутком велике значення має його класифікація.

У процесі формування прибутку, на нього впливають різні фактори. Розглянуто класифікацію факторів впливу на зміну прибутку підприємства в ринкових умовах. Окремо підлягали вивченню фактори впливу на прибуток аграрного підприємства. Окремим важливим питанням є вивчення методичних підходів до аналізу прибутку підприємства.

У другому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра було проаналізовано стан та перспективи розвитку транспортної галузі аграрного бізнесу в Україні; розглянуто організаційно-правові основи діяльності підприємства; здійснено аналіз основних економічних та фінансових показників його діяльності; проаналізовано стан охорони праці на підприємстві.

Наразі аграрний бізнес – одна з найважливіших галузей економіки України. Наразі аграрний бізнес – одна з найважливіших галузей економіки України. Окреслено проблеми розвитку сільського господарства в Україні та фактори гальмування розвитку аграрного виробництва. Щоб забезпечити безперервний розвиток аграрного ринку в Україні, держава розробила певні інструменти підтримки економіки.

Кваліфікаційна робота бакалавра написана на матеріалах селянського (фермерського) господарства «Урожай». Аналіз обсягів реалізації та виробництва показав про проблеми щодо спаду виробництва. Це прямо впливає на фінансові результати діяльності підприємства, а саме, на розмір прибутку.

Провівши розрахунок економічних та фінансових показників діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай» використовувалась фінансова та статистична звітність за 2018-2020 роки зробимо наступні висновки.

Середня вартість сукупного капіталу знижується у 2020 році проти 2018 року. Це відбулося через зниження у 2019 році

Ресурси селянського (фермерського) господарства «Урожай» використовувалась фінансова та статистична звітність за 2018-2020 роки складала основні засоби, оборотні активи та персонал. Нематеріальні ресурси протягом трьох років були відсутні. Середньорічна вартість основних засобів протягом 2018-2020 років збільшується. Оборотні активи господарства на кінець року мають динаміку до зменшення у 2020 році проти 2018 року. Середньооблікова чисельність працівників у 2020 році зросла на 3 особи у порівнянні із 2018 роком.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції за три роки зростає на 11,22% за рахунок зростання у 2020 році на 22,42%. Собівартість реалізованої продукції зростає щороку. Отже, зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції відбувається за рахунок зростання цін на продукцію, а не через збільшення валового збору. Товариство мало б можливість покращити свої фінансові показники, збільшивши обсяги виробництва.

Мета господарської діяльності досліджуваного підприємства – отримання прибутку. Дана мета досягнута товариством. Підприємство прибуткове. Маємо зниження розміру прибутку у 2019 році та зростання у 2020 році.

Основні засоби за цей період мають рівень зносу, який коливався в межах 32%-46%, при цьому прослідковується негативна динаміка до зростання даного показника. Показник фондівдачі, що характеризує ефективність використання основних засобів знаходиться в межах 0,79-0,95 грн/грн. (рис. 2.19). Коефіцієнт обіговості оборотних засобів на селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки має несталу динаміку до зростання.

В цілому підприємство отримує прибутки та є рентабельним, але дані показники знизились за два останніх роки проти 2018 року.

Аналіз стану охорони праці показав на відсутність на підприємстві за досліджуваний період нещасних випадків, випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності.

Третій розділ кваліфікаційної роботи бакалавра присвячено розробленню заходів щодо підвищення прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай». Для цього був виконаний аналіз прибутковості підприємства.

Селянське (фермерське) господарство «Урожай» відноситься до малих підприємств та протягом 2018-2020 років користувалося пільговою системою оподаткування, а саме, сплачувало єдиний податок. Підприємство відноситься до 4 групи.

Аналіз доходів та витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки показав, що чистий прибуток підприємства за три досліджувані роки зменшився на 27,56%.

Загальна сума доходів товариства у 2020 році порівняно з 2019 роком зросла на 22,42%, а у порівнянні з 2018 роком збільшилася на 11,22%. Збільшення відбувалося лише у 2020 році.

Загальна сума витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» у звітному періоді збільшилася на 20,39% порівняно із 2019 роком, а у порівнянні із 2018 роком – на 36,28% та становить у 2020 році 16488,0 тис. грн.

Основною складовою доходів підприємства є чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг). Чистий дохід селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки отримує в результаті реалізації продукції рослинництва.

Проаналізовано структуру чистого доходу від реалізації за видами продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки. Основною складовою витрат селянського (фермерського) господарства «Урожай» є собівартість реалізованої продукції. Питома вага собівартості у структурі доходів підприємства у досліджуваному періоді становила 60,75% у 2018 році; 75,69% – у 2019 році та 74,43% – у 2020 році.

Аналіз прибутковості за окремими видами сільськогосподарської продукції показав найвищий рівень прибутковості – 61,86% насіння соняшнику у 2020 році. В цілому прибутковість за видами продукції має

несталу динаміку. У 2019 році відбувається зниження показників рентабельності по товариству, але вже у 2020 році відзначається покращення всіх показників рентабельності.

Для виявлення факторів та резервів зростання прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2018-2020 роки було прийнято за пряму залежність розміру прибутку від розміру чистого доходу від реалізації продукції. Проведено факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» за 2019-2020 роки. Визначено вплив факторів, що спричинили зміну чистого доходу від реалізації продукції. Головним чинником зростання чистого доходу від реалізації продукції селянського (фермерського) господарства «Урожай» стало збільшення ресурсовіддачі, тобто інтенсивний чинник.

Для виявлення впливу різних чинників на зміну величини прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції було проведено факторний аналіз, в результаті якого зрозуміємо, як на розмір прибутку по окремих видах продукції вплинула зміна обсягу реалізації, собівартості та ціни в звітному 2020 році у порівнянні з 2019 роком.

Головним фактором зростання прибутку аграрного підприємства є зниження собівартості продукції. Запропоновано основні напрямки зниження собівартості сільськогосподарської продукції. Виявлено основні фактори, що впливають на величину прибутку селянського (фермерського) господарства «Урожай».

Ці та інші фактори, що можуть позитивно вплинути на підвищення розміру прибутку підприємства, заслуговують на увагу керівництва селянського (фермерського) господарства «Урожай». Вони повинні бути предметом дослідження в процесі планування прибутку підприємства.